

Wiedza i przekonania nauczycieli w Polsce i Czechach wobec uczniów z padaczką

ORAZ PRZYGOTOWANIE NAUCZYCIELI
DO PRACY Z TYMI UCZNIAMI

RAPORT Z BADAŃ

EPISCHOOL

pokonajmy bariery razem!

Univerzita Palackého
v Olomouci

Instytut
Matki i Dziecka
Fundacja

Wiedza i przekonania nauczycieli w Polsce i Czechach wobec uczniów z padaczką

ORAZ PRZYGOTOWANIE NAUCZYCIELI
DO PRACY Z TYMI UCZNIAMI

RAPORT Z BADAŃ

Agnieszka Małkowska-Szcutnik
Barbara Woynarowska
Dorota Kleszczewska
Ferdinand Salonna
Michal Vorlíček
Jakub Gajewski

AUTORZY:

Agnieszka Małkowska-Szcutnik

UNIwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny

Barbara Woynarowska

UNIwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny

Dorota Kleszczewska

FUNDACJA INSTYTUTU MATKI I DZIECKA

Ferdinand Salonna

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, WYDZIAŁ KULTURY FIZYCZNEJ

Michal Vorlíček

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, WYDZIAŁ KULTURY FIZYCZNEJ

Jakub Gajewski

ROYAL COLLEGE OF SURGEONS IN IRELAND, WYDZIAŁ EPIDEMIOLOGII

Patronat naukowy

**Instytut
Matki i Dziecka**

ISBN 978-83-88767-75-3

PODZIĘKOWANIA

Autorzy raportu dziękują dr hab. med. Elżbiecie Szczepanik – kierownikowi Kliniki Neurologii Dzieci i Młodzieży Instytutu Matki i Dziecka za konsultację merytoryczną kwestionariusza użytego w badaniach oraz koordynatorom wojewódzkim za zaangażowanie i pomoc podczas realizacji badań. Badania koordynowali: w województwie lubuskim – mgr Ewa Rawa, w województwie łódzkim – Urszula Szewczyk, w województwie podlaskim – mgr Jadwiga Czyżewska, w województwie pomorskim – mgr Krystyna Odorska, w województwie śląskim – Tomasz Wojtasik. Ze strony czeskiej dziękujemy następującym instytucjom: Magistrát města Olomouce (The Statutory city of Olomouc) i Státní zdravotní ústav (The National Institute of Public Health, NIPH).

Univerzita Palackého
v Olomouci

**Instytut
Matki i Dziecka**
Fundacja

Wiedza i przekonania nauczycieli w Polsce i Czechach wobec uczniów z padaczką

ORAZ PRZYGOTOWANIE NAUCZYCIELI
DO PRACY Z TYMI UCZNIAMI

EPISCHOOL

pokonajmy bariery razem!

Publikacja sfinansowana z funduszy Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus+

Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus+ nie ponoszą odpowiedzialności za jej zawartość merytoryczną.

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

Erasmus+

Spis treści

- 7 Wstęp
- 10 Cel badań
- 11 Pytania badawcze
- 11 Metoda
- 12 Badane osoby
- 14 Organizacja badań

- Wyniki badań**
- 15 **Część I.** Odpowiedzi na pytania wspólne dla wychowawcy klasy i nauczyciela wychowania fizycznego
- 24 **Część II.** Mój uczeń z padaczką
 - A. Odpowiedzi na pytania wspólne dla wychowawcy klasy i nauczyciela wychowania fizycznego
 - B. Odpowiedzi na pytania dla wychowawcy
 - C. Odpowiedzi na pytania dla nauczyciela wychowania fizycznego

- 32 **Ważniejsze wyniki badań**

- 36 Bibliografia
- 39 Aneks. Kwestionariusz ankiety
- 56 Spis tabel

WSTĘP

Padaczka (epilepsja) należy do najczęściej występujących chorób neurologicznych u dzieci i młodzieży, zwłaszcza w wieku szkolnym (Jan 2005). Szacuje się, że choruje na nią około 1% populacji w tym wieku, co oznacza, że do szkół w Polsce uczęszcza blisko 45–50 tysięcy, a w Czechach od 10 do 15 tysięcy uczniów z padaczką. Głównym objawem choroby są nawracające różnego rodzaju napady padaczkowe, spowodowane nieprawidłowym, nadmiernym wyładowaniem bioelektrycznym w komórkach nerwowych mózgu. Przyczyną padaczki jest uszkodzenie mózgu, do którego może dojść w różnych okresach życia w następstwie stanów niedotlenienia mózgu, urazów czaszki, stanów zapalnych, guzów mózgu. Padaczka może mieć także podłoże genetyczne. Ze względu na mnogość czynników etiologicznych możliwości zapobiegania tej chorobie są bardzo ograniczone.

Zdecydowana większość przypadków padaczki poddaje się skutecznemu leczeniu farmakologicznemu. U około 75% osób chorych dochodzi do całkowitego wyleczenia. Leczenie jednym lekiem lub kilkoma lekami przeciwpadaczkowymi jest długotrwałe (niekiedy trwa całe życie), często występują objawy niepożądane tej terapii. Mimo ogromnego postępu w leczeniu padaczki, dzięki któremu napady nie występują, a osoba chora prawidłowo funkcjonuje w rodzinie, szkole czy pracy zawodowej, wiele osób doświadcza negatywnych reakcji ze strony innych ludzi, a nawet dyskryminacji i wykluczenia. Jest to skutek niedostatków wiedzy, utrwalonych błędnych przekonań i stereotypów istniejących nadal w społeczeństwie. Zjawisko to określa się terminem błędnego koła stygmatu związanego z padaczką (Kmieć 2010).

W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się uczniowie z padaczką, zwłaszcza nastolatki, osoby w okresie intensywnego rozwoju fizycznego, psychicznego i społecznego. Cechuje je podwyższony poziom stresu związany z możliwością wystąpienia napadu padaczkowego w czasie pobytu w szkole. Leczenie przeciwpadaczkowe może się wiązać z występowaniem objawów niepożądanych, czego skutkiem jest złe samopoczucie ucznia (na przykład senność, zmęczenie, osłabienie, zawroty głowy, niepokój) i obniżona dyspozy-

cja do uczenia się (na przykład zaburzenia koncentracji uwagi, pamięci, spowolnienie, zaburzenia mowy). Obawy rodziców i ich nadopiekuńczość powodują wiele ograniczeń w aktywności dziecka i izolowanie go od rówieśników. Opóźnia to proces dojrzewania społecznego takich dzieci, a u nastolatków może być przyczyną różnych ryzykownych zachowań (na przykład odmowa leczenia, stosowania zaleceń lekarskich, zachowania agresywne), zaburzeń zachowania, lęku przed odrzuceniem przez rówieśników. Wyniki badań wskazują, że jakość życia dzieci z padaczką jest zdecydowanie gorsza niż ich zdrowych rówieśników (Mathiak i in. 2007; Bryś i in. 2015).

Wiele dzieci z padaczką otrzymuje w środowisku szkolnym i rówieśniczym swoistą etykietę „padaczkowca”. Świadomość tego wpływa na obniżenie poczucia własnej wartości, unikanie sytuacji społecznych, w których osoby takie mogłyby być odrzucone. Z tego powodu część rodziców nie informuje szkoły o chorobie dziecka. Zjawisko to występuje w wielu krajach, na przykład odsetek rodziców uczniów z padaczką, którzy nie przekazują szkole takich informacji, wynosił we Włoszech 20% (Mecarelli *et al.* 2015). Zdarza się także, że same dzieci nie są poinformowane o chorobie, jej nazwie. Jest to bardzo niekorzystna sytuacja w związku z możliwością wystąpienia w szkole napadu lub w wypadku konieczności zażycia leku w czasie pobytu w szkole.

Uczniowie z padaczką stanowią grupę o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Nauczyciele posiadający odpowiednią wiedzę i umiejętność pracy oraz sprawowania opieki nad tą grupą powinni ułatwić im uczenie się, wzmacniać poczucie własnej wartości i przeciwdziałać ich stygmatyzacji i izolowaniu.

Mimo że padaczka dotyczy tylko około 1% uczniów, wielu nauczycieli ma (lub miało) w swojej praktyce kontakt z uczniem z padaczką w klasie. Na przykład uczyło dzieci z padaczką: we Włoszech 49% (Mecarelli *et al.* 2015) badanych nauczycieli, w Arabii Saudyjskiej – 28% (Devdas *et al.* 2015), w Indiach – 19% (Abulhamail *et al.* 2014), w Polsce – 30% (Michalska i in. 2012), w Brazylii – 14% nauczycieli wychowania fizycznego (Vancini *et al.* 2009). Różnice te zależą prawdopodobnie od systemu edukacji i zasad nauczania dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a także czynników kulturowych.

W ostatnich dekadach podjęto w wielu krajach badania nad wiedzą i przekonaniem nauczycieli wobec uczniów z padaczką. Ze względu na różnice w metodyce badań (na przykład różne sformułowania pytań i kategorii odpowiedzi) wyniki trudno porównać, ale wskazują one, że:

- poziom wiedzy o padaczce dużego (od kilkunastu do kilkudziesięciu procent) odsetka nauczycieli (osób wykształconych) jest niezadowalający,
- wielu nauczycieli nie czuje się przygotowanych do pracy i opieki nad uczniem z padaczką, obawia się wystąpienia u ucznia napadu padaczkowego,

- przekonania nauczycieli wobec tej choroby budzą wiele zastrzeżeń,
- nauczyciele mają tendencję do zaniżania oceny możliwości intelektualnych uczniów z padaczką, o których wiedzieli, że mają napady padaczkowe (Katzenstein *et al.* 2007).

W badaniach nauczycieli we Włoszech wykazano, że udział nauczycieli w szkoleniach na temat objawów klinicznych padaczki i postępowania w wypadku napadu wpłynął na zwiększenie poziomu wiedzy, ale nie miał wpływu na zmianę ich przekonań wobec padaczki (Mecarelli *et al.* 2015).

Wyniki badań przeprowadzonych w Polsce wśród nauczycieli szkół różnych typów wykazały, że większość (72%) nauczycieli ocenia swoją wiedzę na temat padaczki jako przeciętną (27% jako niedostateczną), ale dotyczy ona głównie etiologii padaczki i jej przyczyn. Tylko 59% nauczycieli potrafiło udzielić uczniowi pomocy w wypadku napadu padaczkowego, dla 80% napad padaczkowy stanowił lub stanowiłby sytuację stresującą. Dla prawie połowy nauczycieli obecność w klasie ucznia z padaczką jest sytuacją trudną, ponieważ nie wiedzą, jak postępować w wypadku napadu lub jakiej formy wsparcia psychologiczno-pedagogicznego powinni udzielić uczniowi. Poważne zastrzeżenia budziły również sposób i jakość komunikacji między nauczycielami i rodzicami oraz lekarzami leczącymi ucznia (Michalska i in. 2012).

W Czechach, jak dotąd, w minimalnym stopniu systematycznie badano wiedzę na temat epilepsji i podejście do tego zaburzenia wśród nauczycieli. Niektóre z wyników tych badań zaprezentowano poniżej:

- Novotná i Rektor (2002) badali zmiany w wiedzy i publicznym podejściu do problematyki osób cierpiących na epilepsję w latach 1981–1997. Próba obejmowała 235 respondentów różnych zawodów, w tym nauczycieli. Badania pokazały, że ogólna wiedza na temat padaczki zwiększyła się w okresie objętym badaniem. Na przykład tylko 30% respondentów twierdziło, że to choroba psychiczna, w porównaniu z 50% ankietowanych w 1981 roku. Choć badania wykazały, że w analizowanym okresie w Czechach nastąpiła pozytywna zmiana w kwestii wiedzy na temat padaczki i postawy wobec niej, to jednak ogólna świadomość tego problemu pozostaje na stosunkowo niskim poziomie i u nauczycieli wciąż pokutują nieuzasadnione przekonania dotyczące osób dotkniętych tym zaburzeniem.
- Komárek i Šmídová (2007) badali społeczny wpływ epilepsji u czeskich dzieci w ciągu dziesięciu lat. Dane do analizy porównawczej zebrano w 1995 i 2004 roku. Dzieci wypełniały ankiety samodzielnie lub z rodzicami (w zależności od wieku). Połowa badanych dzieci uważała, że ich nauczyciele nie mają wiedzy na temat epilepsji. W 2004 roku dzieci zauważyły jednak podniesienie poziomu świadomości na temat padaczki u nauczycieli i kolegów w porównaniu z 1995 rokiem. Wraz z wiekiem badanych zmniejszyło się ich zaufanie do nauczycieli – dzieci uważały, że nauczycie-

le nie potrafią im pomóc. Badania te były pierwszym dowodem na niedostateczną wiedzę na temat epilepsji u czeskich nauczycieli.

- Badania przeprowadzone wśród nauczycieli czeskich szkół podstawowych:
 - Badania przeprowadzone w Brnie (Fialová 2011) udowodniły, że 100% nauczycieli wiedziało, czym jest epilepsja, a ponad połowa z nich deklarowała, że jest gotowa pracować z dziećmi dotkniętymi tym zaburzeniem. Ogólne wyniki badania pokazały, że nauczyciele szkół podstawowych są dobrze przygotowani do nauki i chętni do włączania dzieci z epilepsją do swoich klas. W wypadku ataku epileptycznego byłoby w stanie udzielić dziecku pierwszej pomocy.
 - Badania przeprowadzone w Pilźnie (Brabcová *et al.* 2012) wykazały, że nauczyciele, którzy mieli osobiste doświadczenie związane z padaczką, dysponowali także większą wiedzą na jej temat. Zauważono wyraźne różnice między postawami nauczycieli z doświadczeniem w tej materii a tymi, którzy go nie mieli, szczególnie w kwestii ich przekonań dotyczących samorealizacji i integracji dzieci cierpiących na to zaburzenie w zbiorowości szkolnej. Z kolei nie znaleziono różnic w przekonaniach dotyczących zdolności intelektualnych i ogólnej jakości życia dzieci z epilepsją. Dodatkowo badania nie potwierdziły wpływu specjalizacji nauczycielskiej, oprócz kilku wyjątków wynikających z określonego stanowiska nauczycieli klas pierwszych, na wiedzę i poglądy nauczycieli w stosunku do dzieci dotkniętych tym zaburzeniem. W innym badaniu (Brabcová *et al.* 2016) odkryto, że mimo większego poziomu wiedzy na temat epilepsji u nauczycieli z bogatszym doświadczeniem zawodowym ich postawa i zaufanie do siebie, że będą w stanie pomóc tym dzieciom, nie różniła się znacznie od postaw i pewności siebie u osób dopiero przygotowujących się do zawodu nauczyciela. Wyniki badania wskazują na konieczność skuteczniejszego szkolenia nauczycieli związanego z radzeniem sobie z przypadkami epilepsji, szczególnie w kwestii rozwiązywania szkolnych problemów dzieci z padaczką.

CELE BADAŃ

Zbadanie:

- wiedzy o padaczce i przekonaniach nauczycieli w Polsce i Czechach wobec nauczania i funkcjonowania w szkole uczniów z padaczką,
- przygotowania nauczycieli do pracy z tymi uczniami, wybranych aspektów sytuacji szkolnej i trudności w pracy z tą grupą uczniów oraz oczekiwanych form pomocy w ich przewyciężaniu.

Badania wykonano w ramach projektu „EPISCHOOL – pokonajmy bariery razem!”.

PYTANIA BADAWCZE

1. Jak nauczyciele oceniają swoje przygotowanie do pracy z uczniami z padaczką i jaka jest ich gotowość do pogłębienia wiedzy w tym zakresie, co mogłoby im pomóc w nauczaniu i opiece nad takimi uczniami?
2. Jaki jest poziom wiedzy nauczycieli o padaczce: jej przyczynach, rodzajach napadów padaczkowych, czynnikach je wyzwalających, współistniejących objawach i zaburzeniach u uczniów z padaczką oraz o sposobie postępowania w wypadku wystąpienia u ucznia napadu padaczkowego?
3. Jakie są przekonania nauczycieli wobec nauczania i uczenia się uczniów chorych na padaczkę?
4. Jak nauczyciele oceniają swoje przygotowanie do pracy z uczniem z padaczką i czy mają gotowość do zwiększenia wiedzy i umiejętności?
5. Jakie są trudności nauczycieli w pracy z tymi uczniami i jakiego poszukują wsparcia w pracy z nimi?
6. Jak funkcjonują uczniowie z padaczką w szkole i jaki jest stosunek do nich innych uczniów?
7. Jakie jest uczestnictwo uczniów z padaczką w zajęciach wychowania fizycznego, jaka jest ich sprawność fizyczna i jakie są oceny z tego przedmiotu?
8. Czy nauczyciele otrzymują informacje o chorobie i zasadach postępowania z uczniem z padaczką od jego rodziców i lekarza prowadzącego?
9. Czy nauczyciele ucznia z padaczką współpracują z rodzicami i pielęgniarką szkolną?

METODA

Zastosowano metodę sondażu z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety jako narzędzia badawczego. Kwestionariusz składał się z dwóch części:

Część pierwsza – dla wszystkich nauczycieli – zawierała pytania dotyczące:

- przygotowania do postępowania z uczniem z padaczką i gotowości do pogłębienia wiedzy i umiejętności w tym zakresie,

- poziomu wiedzy na temat padaczki, umiejętności udzielania pomocy w wypadku napadu padaczkowego,
- przekonań i obaw dotyczących nauczania dzieci z padaczką.

Część druga – odrębna dla wychowawców klas i nauczycieli wychowania fizycznego – była wypełniana przez nauczycieli, którzy obecnie lub w ostatniej dekadzie mają (mieli) ucznia z padaczką, i dotyczyła ich doświadczeń w pracy z konkretnym uczniem z padaczką. Część ta była w pewnym sensie studium przypadku, nauczyciel odpowiadał bowiem na pytania odnoszące się do jednego ucznia, w tym:

- rodzaj występujących u ucznia napadów (w tym w szkole), leczenia i jego wpływu na koncentrację i zachowanie, współwystępowania innych zaburzeń,
- osiągnięcia szkolne (w tym z wychowania fizycznego), sprawność fizyczna, trudności w pracy z uczniem,
- uczestnictwo w lekcjach wychowania fizycznego, zalecenia lekarskie, ograniczenia,
- informowanie innych uczniów w klasie o padaczce u ucznia i ich stosunek do niego rówieśników,
- uzyskiwanie informacji o chorobie i zasadach postępowania od rodziców ucznia i lekarza prowadzącego, współpraca z rodzicami ucznia i pielęgniarką szkolną,
- działania podjęte w celu uzyskania wsparcia w pracy z uczniem z padaczką i oczekiwane formy pomocy.

W opracowaniu kwestionariusza wykorzystano niektóre pytania uwzględnione w pracach innych autorów (Abulhamail i in., 2014; Mecarelli i in., 2015; Michalska i in., 2012; Vancini i in., 2009).

Kwestionariusz został sprawdzony w badaniach pilotażowych w Polsce w grupie 20 nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i 40 nauczycieli wychowania fizycznego. Tekst kwestionariusza skonsultowano z prof. dr hab. med. Elżbietą Szczepanik – kierownik Kliniki Neurologii Dzieci i Młodzieży Instytutu Matki i Dziecka. Wzór kwestionariusza zamieszczono w *Aneksie* do niniejszego raportu.

BADANE OSOBY

Badania przeprowadzono w dwóch grupach nauczycieli:

- nauczyciele, którzy w czasie badania byli także wychowawcami klas,
- nauczyciele wychowania fizycznego.

Dobór grupy badanej w Polsce i Czechach był odmienny:

Dobór grupy badanej w Polsce

W Polsce zbadano nauczycieli w szkołach podstawowych (klasy I–VI, wiek uczniów 6/7–11/12 lat) i w gimnazjach (klasy I–III, wiek uczniów 12/13–15/16 lat), które należały do wojewódzkich sieci szkół promujących zdrowie. Zastosowano następujący schemat losowania próby:

- krok pierwszy: losowanie województw – wylosowano pięć spośród szesnastu województw: lubuskie, łódzkie, podlaskie, pomorskie, śląskie,
- krok drugi: losowanie szkół – wylosowano łącznie 60 szkół, po 12 szkół w danym województwie (sześć szkół podstawowych i sześć gimnazjów), zlokalizowanych w różnych miejscowościach (duże miasto, małe lub średnie miasto, wieś); podstawą losowania była lista szkół należących do sieci szkół promujących zdrowie w danym województwie, przygotowana przez wojewódzkiego koordynatora tej sieci,
- krok trzeci: wybór nauczycieli do badań w wylosowanych szkołach, dokonany na podstawie uzyskanych od dyrektorów szkół danych o liczbie klas i zatrudnionych w szkole nauczycieli wychowania fizycznego – przyjęto następującą zasadę:
 - w szkołach podstawowych ankiety wypełniali: 1. wychowawcy klas I–VI, w tym: w szkole małej wszyscy wychowawcy (sześć osób), w szkole większej wychowawcy klasy pierwszej i ostatniej na danym poziomie (12 osób); 2. wszyscy nauczyciele wychowania fizycznego,
 - w gimnazjach ankiety wypełniali: 1. wychowawcy dwóch klas na każdym poziomie (sześć osób); 2. wszyscy nauczyciele wychowania fizycznego.

Dane o liczbie zbadanych nauczycieli zawiera tabela 1. Stopień realizacji próby w Polsce wyniósł 90%.

Dobór grupy badanej w Czechach

Szkoły zostały wybrane losowo z rejestru szkół. Skontaktowano się łącznie z 73 szkołami, z których dwie odmówiły udziału w badaniu. Dane zbierano za pomocą formularza internetowego. Ogólna liczba użytecznych ankiet z 71 szkół wyniosła 576, w tym 79,9% kobiet oraz 29,9% (n = 159) nauczycieli dzieci z epilepsją w momencie badania lub do 10 lat. Dane zamieszczono w tabeli 1.

TABELA 1. Liczba zbadanych wychowawców i nauczycieli wychowania fizycznego w Czechach i w Polsce według typu szkoły

NAUCZYCIELE	POLSKA	CZECHY
Ogółem	724	553
Wychowawcy klas		
→ ogółem	503	454
→ szkoły podstawowe	342	249
→ gimnazja	161	205
Nauczyciele wychowania fizycznego		
→ ogółem	221	99
→ szkoły podstawowe	125	54
→ gimnazja	96	45

ORGANIZACJA BADAŃ

Badania ankietowe przeprowadzono od lutego do maja 2016 roku. Organizacja badań w obu krajach była odmienna.

W Polsce koordynacja badań w wylosowanych pięciu województwach była zadaniem wojewódzkich koordynatorów szkół promujących zdrowie. W wylosowanych szkołach nauczyciele wypełniali ankietę papierową w lutym i marcu 2016 roku. Komplet ankiet dla danej szkoły przekazał wojewódzki koordynator dyrektorom szkół wraz ze szczegółową instrukcją, w której zwrócono szczególną uwagę na zachowanie anonimowości. Wypełnioneankiety koordynatorzy otrzymali ze szkół w kopertach z metryczką, które następnie przesłano do organizatorów badań.

W Czechach skontaktowaliśmy się z dyrektorami szkół i odwiedziliśmy te szkoły osobiście, żeby uzyskać zgodę na włączenie nauczycieli do badań. Otrzymaliśmy listę kontaktów, która została wykorzystana do rekrutacji nauczycieli. Najpierw wysłano mail zachęcający do udziału w badaniu, a z tymi nauczycielami, którzy na niego nie odpowiedzieli, skontaktowaliśmy się telefonicznie. Odwiedziliśmy szkoły w okolicy Brna, Ołomuńca i Podiebradów, aby zwiększyć liczbę nauczycieli w badaniu. Zaoferowaliśmy 100 koron czeskich za udział w badaniu, ale około 80% nauczycieli odmówiło przyjęcia tej gratyfikacji.

Dane z ankiet zakodowano z wykorzystaniem oprogramowania EpiData. Analizę statystyczną przeprowadzono przy użyciu oprogramowania SPSS v23.

Wyniki badań

Zamieszczone poniżej tabele zawierają odpowiedzi badanych nauczycieli na pytania zawarte w dwóch częściach ankiety zamieszczonej w Aneksie.

CZĘŚĆ I. ODPOWIEDZI NA PYTANIA WSPÓLNE DLA WYCHOWAWCY KLASY I NAUCZYCIELA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO

TABELA 2. Samoocena wiedzy o padaczce, postępowaniu w wypadku napadu, przygotowaniu do nauczania lub wychowania ucznia z padaczką i gotowości do pogłębienia wiedzy (w %)

	POLSKA			CZECHY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Samoocena wiedzy o padaczce						
→ bardzo duża	3,5	2,7	5,5	1,4	1,5	1,0
→ duża	37,0	33,9	43,8	23,9	22,4	30,4
→ mała	56,4	59,5	49,3	64,5	64,8	63,7
→ bardzo mała	3,1	3,9	1,4	10,2	11,4	4,9
Wiedzą, jak postępować przy napadzie padaczki						
→ zdecydowanie tak	13,8	11,2	19,5	9,9	9,1	12,7
→ raczej tak	61,8	61,1	63,3	57,4	55,5	64,7
→ ani tak, ani nie	16,7	18,6	12,2	17,3	18,4	14,7
→ raczej nie	7,2	8,4	4,5	13,8	15,4	6,9
→ zdecydowanie nie	0,6	0,6	0,5	1,6	1,7	1,0
Czują się przygotowani do rozmów z uczniami, świadkami napadu u kolegi						
→ tak	56,4	52,6	65,1	71,4	69,6	78,4
→ nie	43,6	47,4	34,9	28,6	30,4	21,6
Zapoznali się z zasadami opieki nad uczniem z padaczką						
→ tak	53,2	48,8	63,3	36,4	33,8	49,0
→ nie	46,8	51,2	36,7	63,6	66,2	51,0
Są zainteresowani pogłębieniem wiedzy o nauczaniu lub wychowaniu ucznia z padaczką						
→ tak	81,8	82,2	80,8	79,5	78,7	84,3
→ nie	18,2	17,8	19,2	20,5	21,3	15,7

TABELA 3. Okres życia, w którym może ujawnić się padaczka (w %)

Padaczka może ujawnić się	Ogółem	POLSKA		CZECHY		
		Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
w dzieciństwie	4,8	4,4	5,6	1,6	1,7	1,0
u dorosłych	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
we wszystkich okresach życia	91,9	92,4	90,7	97,7	97,9	97,1
nie wiem	3,4	3,2	3,7	0,7	0,4	2,0

TABELA 4. Znajomość przyczyn padaczki (w %)

	POLSKA			CZECHY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Uszkodzenie mózgu w okresie płodowym lub przy porodzie						
→ tak	81,7	82,4	80,3	80,7	79,8	85,9
→ nie	1,0	1,2	0,5	1,1	1,1	1,0
→ nie wiem	17,2	16,4	19,2	18,2	19,1	13,1
Wady rozwojowe mózgu						
→ tak	76,0	75,7	76,4	72,6	71,3	77,6
→ nie	1,8	1,5	2,4	3,5	3,7	3,1
→ nie wiem	22,3	22,8	21,2	23,9	25,0	19,4
Uraz głowy						
→ tak	82,1	83,1	79,7	88,8	88,0	94,0
→ nie	5,0	4,5	6,3	2,2	2,0	3,0
→ nie wiem	12,9	12,4	14,0	9,0	10,1	3,0
Guz mózgu						
→ tak	74,3	76,2	70,1	75,3	74,7	79,4
→ nie	4,4	3,8	5,9	4,1	3,5	6,2
→ nie wiem	21,2	20,0	24,0	20,7	21,8	14,4
Stany zapalne mózgu i opon mózgowo-rdzeniowych						
→ tak	61,0	61,3	60,4	63,7	61,9	72,6
→ nie	4,9	5,2	4,1	4,0	3,8	4,2
→ nie wiem	34,1	33,5	35,5	32,2	34,2	23,2
Czynniki genetyczne						
→ tak	63,0	63,8	61,2	73,8	72,7	77,3
→ nie	7,6	6,6	10,0	4,3	4,2	4,1
→ nie wiem	29,4	29,6	28,9	22,0	23,1	18,6
Opętanie						
→ tak	5,8	6,0	5,3	4,8	3,8	8,5
→ nie	54,6	56,5	50,3	53,7	54,0	51,1
→ nie wiem	39,5	37,4	44,4	41,6	42,1	40,4

TABELA 5. Znajomość rodzajów napadów padaczkowych (w %)

	POLSKA			CZECHY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Drgawki uogólnione z utratą przytomności						
→ tak	96,4	96,8	95,4	96,7	96,7	96,9
→ nie	0,1	0,0	0,5	0,9	1,1	0,0
→ nie wiem	3,5	3,2	4,1	2,4	2,2	3,1
Gwałtowne synchroniczne ruchy części ciała (na przykład rąk lub nóg) przy zachowanej świadomości						
→ tak	70,9	73,1	65,7	82,2	81,6	83,7
→ nie	9,8	8,3	13,3	4,4	5,0	1,0
→ nie wiem	19,3	18,6	21,0	13,4	13,3	15,3
Napady nieświadomości (utrata kontaktu z otoczeniem) bez drgawek						
→ tak	78,2	81,6	70,3	63,7	64,0	64,2
→ nie	5,0	3,6	8,0	11,4	11,6	10,5
→ nie wiem	16,9	14,8	21,7	24,9	24,4	25,3
Utrata napięcia mięśniowego i upadek						
→ tak	75,1	74,9	75,6	67,2	67,1	64,6
→ nie	6,6	6,0	8,0	6,9	6,5	10,4
→ nie wiem	18,3	19,1	16,4	25,9	26,4	25,0
Uczucie drętwienia, bólu, zaburzenia wzrokowe lub słuchowe, odczuwanie dziwnych smaków i zapachów						
→ tak	47,9	47,9	47,8	53,3	52,0	59,8
→ nie	7,3	6,3	9,9	5,8	5,8	5,2
→ nie wiem	44,8	45,8	42,4	40,9	42,2	35,1
Uczucie uścisku w gardle, bólu brzucha, klatki piersiowej, pocenie się, zaczerwienienie lub zblednięcie						
→ tak	23,4	22,7	25,0	22,7	20,7	30,5
→ nie	18,4	18,0	19,4	18,5	18,7	20,0
→ nie wiem	58,2	59,2	55,6	58,8	60,6	49,5
Dziwne uczucia (na przykład przebywanie poza własnym ciałem, wrażenie zniekształcenia otaczających przedmiotów)						
→ tak	20,4	20,0	21,4	27,7	26,8	33,3
→ nie	18,6	17,4	21,4	16,4	16,2	15,6
→ nie wiem	61,0	62,6	57,2	55,8	57,0	51,0

TABELA 6. Znajomość czynników, które mogą wyzwać napad padaczkowy (w %)

Czynniki	POLSKA			CZECHY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Zmęczenie						
→ tak	66,8	64,4	72,4	81,2	80,1	87,4
→ nie	8,2	9,4	5,4	4,7	5,1	2,1
→ nie wiem	25,0	26,2	22,2	14,1	14,7	10,5
Niedobór snu						
→ tak	60,2	58,9	63,3	80,5	79,6	84,4
→ nie	8,0	9,9	3,6	3,9	3,8	4,2
→ nie wiem	31,8	31,2	33,2	15,6	16,6	11,5
Zbyt gwałtowne przebudzenie się						
→ tak	28,5	28,9	27,6	43,2	41,4	52,1
→ nie	16,0	15,8	16,7	12,2	11,1	16,0
→ nie wiem	55,5	55,4	55,7	44,7	47,5	31,9
Nagle przestraszenie się						
→ tak	55,5	53,3	60,6	65,2	63,6	72,9
→ nie	8,7	9,2	7,4	6,8	6,8	6,3
→ nie wiem	35,8	37,4	32,0	28,0	29,6	20,8
Gorączka						
→ tak	47,0	47,6	45,4	39,8	40,8	36,2
→ nie	12,7	14,3	8,8	15,2	14,2	20,2
→ nie wiem	40,3	38,0	45,9	45,0	45,0	43,6
Spożycie alkoholu, zażywanie narkotyków						
→ tak	73,3	77,2	78,6	85,3	85,0	86,5
→ nie	1,7	2,3	0,5	1,5	1,6	1,0
→ nie wiem	19,5	20,5	20,9	13,2	13,5	12,5
Fotostymulacja						
→ tak	73,2	75,1	69,1	82,6	82,3	83,6
→ nie	1,6	1,5	1,9	1,3	0,7	4,1
→ nie wiem	25,1	23,5	29,0	16,1	17,0	12,4

TABELA 7. Znajomość zasad postępowania w wypadku wystąpienia napadu padaczkowego z drgawkami (w %)

Postępowanie	POLSKA			CZECHY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Zapewnić uczniowi bezpieczeństwo (na przykład ułożyć na boku, podłożyć coś miękkiego pod głowę, podtrzymać ją, aby nie uderzała o twarde podłoże), zachować spokój i czekać do ustąpienia napadu						
→ tak	95,5	93,8	98,2	97,0	97,1	94,8
→ nie	1,3	1,8	0,0	0,7	0,4	3,1
→ nie wiem	3,2	3,8	1,8	2,2	2,4	2,1
Włożyć uczniowi do ust jakiś przedmiot, aby nie przygryzł języka						
→ tak	34,9	36,6	30,9	46,2	47,5	39,6
→ nie	54,7	52,5	59,9	38,4	36,1	49,0
→ nie wiem	10,4	11,0	9,2	15,4	16,4	11,5
Przytrzymać silnie ręce lub nogi ucznia, aby zahamować drgawki						
→ tak	28,3	26,9	31,5	22,4	23,5	18,1
→ nie	53,7	52,6	56,2	60,9	59,4	68,1
→ nie wiem	18,0	20,5	12,3	16,7	17,1	13,8
Wezwać pielęgniarkę szkolną, jeśli jest obecna w szkole				pytanie nie zadane w Czechach		
→ tak	95,5	94,9	97,1			
→ nie	1,6	1,4	1,9			
→ nie wiem	2,9	3,7	1,0			
Jeśli po napadzie uczeń jest senny, umożliwić mu sen w bezpiecznym miejscu pod nadzorem						
→ tak	66,0	65,8	66,5	62,1	62,0	62,8
→ nie	6,0	6,1	5,8	9,4	9,0	11,7
→ nie wiem	28,0	28,2	27,7	28,5	29,0	25,5
Jeśli napad padaczkowy trwa dłużej niż 10 minut, wezwać pogotowie						
→ tak	92,2	92,1	92,5	92,8	92,2	95,9
→ nie	0,3	0,0	0,9	0,9	0,9	1,0
→ nie wiem	7,4	7,9	6,1	6,3	6,9	3,1

TABELA 8. Przekonania nauczycieli wobec nauczania lub uczenia się uczniów z padaczką, ich relacji z innymi uczniami i ograniczeń wynikających z choroby (w %)

	POLSKA			CZECHY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
UCZENIE SIĘ						
U większości dzieci z padaczką współistnieje niepełnosprawność intelektualna						
→ zdecydowanie tak	1,3	1,0	1,9	0,4	0,5	0,0
→ raczej tak	5,2	5,9	3,7	2,8	2,5	4,2
→ ani tak, ani nie	10,8	11,5	9,3	14,2	14,5	13,5
→ raczej nie	37,6	36,0	41,4	36,7	35,7	41,7
→ zdecydowanie nie	45,1	45,7	43,7	45,8	46,8	40,6
Większość dzieci z padaczką powinna uczęszczać do klas lub szkół specjalnych						
→ zdecydowanie tak	1,6	2,0	0,5	0,6	0,5	1,0
→ raczej tak	4,8	4,7	5,1	2,3	2,7	0,0
→ ani tak, ani nie	5,1	5,7	3,7	7,0	7,2	5,2
→ raczej nie	24,8	25,5	23,3	28,2	27,8	31,3
→ zdecydowanie nie	63,8	62,1	67,4	62,0	61,9	62,5
Większość dzieci z padaczką ma trudności w uczeniu się						
→ zdecydowanie tak	1,3	1,0	1,9	0,2	0,2	0,0
→ raczej tak	12,7	14,9	7,9	4,4	4,1	5,3
→ ani tak, ani nie	18,8	18,7	19,1	17,1	17,5	16,8
→ raczej nie	43,9	42,6	47,0	42,0	41,7	44,2
→ zdecydowanie nie	23,2	22,8	24,2	36,3	36,5	33,7
Przyjmowanie leków przeciwpadaczkowych może obniżyć zdolność do uczenia się						
→ zdecydowanie tak	5,8	6,1	5,1	2,1	2,3	1,1
→ raczej tak	26,3	28,7	21,0	20,0	20,4	18,1
→ ani tak, ani nie	20,8	21,5	19,2	32,2	32,2	33,0
→ raczej nie	39,1	37,0	43,9	34,9	33,8	40,4
→ zdecydowanie nie	7,9	6,7	10,7	10,9	11,3	7,4
Wymagania stawiane uczniom z padaczką powinny być odmienne niż u pozostałych uczniów						
→ zdecydowanie tak	4,7	4,8	4,2	2,1	2,3	1,0
→ raczej tak	16,7	16,8	16,4	16,8	15,6	24,0
→ ani tak, ani nie	15,5	16,8	12,7	22,3	23,9	14,6
→ raczej nie	43,9	44,6	42,3	44,8	44,9	43,8
→ zdecydowanie nie	19,2	17,0	24,4	14,0	13,3	16,7

RELACJE Z INNYMI UCZNIAMI (RÓWIEŚNIKAMI) W KLASIE

Większość uczniów z padaczką ma trudności w relacjach z rówieśnikami w klasie						
→ zdecydowanie tak	1,8	1,6	2,3	0,9	1,1	0,0
→ raczej tak	9,9	10,8	7,8	4,2	4,1	4,2
→ ani tak, ani nie	21,8	24,7	15,2	18,0	18,7	12,5
→ raczej nie	44,2	40,6	52,5	43,3	44,2	40,6
→ zdecydowanie nie	22,2	22,3	22,1	33,6	31,8	42,7
Uczniowie z padaczką są często pozostawiani na uboczu (izolowani) przez rówieśników w klasie						
→ zdecydowanie tak	1,4	1,6	0,9	0,6	0,7	0,0
→ raczej tak	12,1	13,3	9,3	6,6	7,0	4,2
→ ani tak, ani nie	22,5	23,1	20,9	20,1	20,6	17,7
→ raczej nie	47,5	44,5	53,5	46,8	47,3	45,8
→ zdecydowanie nie	16,9	17,5	15,3	25,9	24,4	32,3
Uczniowie z padaczką są często dyskryminowani przez rówieśników w klasie						
→ zdecydowanie tak	0,8	0,6	1,4	0,4	0,5	0,0
→ raczej tak	10,1	12,3	5,1	4,5	4,7	3,1
→ ani tak, ani nie	22,0	22,4	21,0	19,5	21,2	11,5
→ raczej nie	47,6	45,2	53,3	45,2	45,4	45,8
→ zdecydowanie nie	19,4	19,6	19,2	30,4	28,2	39,6
NAUCZYCIEL A UCZEŃ Z PADACZKĄ						
Większość uczniów z padaczką sprawia trudności wychowawcze						
→ zdecydowanie tak	1,0	1,0	0,9	0,4	0,4	0,0
→ raczej tak	1,6	2,0	0,5	1,3	1,3	1,1
→ ani tak, ani nie	12,6	14,2	8,8	13,4	14,3	9,5
→ raczej nie	43,2	41,8	46,3	34,7	35,9	30,5
→ zdecydowanie nie	41,6	40,8	43,5	50,3	48,0	58,9
Uczniowie z padaczką wymagają wsparcia ze strony nauczycieli						
→ zdecydowanie tak	49,8	52,6	43,3	33,3	34,8	25,8
→ raczej tak	32,6	31,3	35,8	39,5	39,4	39,8
→ ani tak, ani nie	9,1	7,5	13,0	16,0	16,3	15,1
→ raczej nie	5,3	4,2	7,9	8,7	7,7	14,0
→ zdecydowanie nie	3,1	4,4	0,0	2,5	1,8	5,4
Nauczyciele boją się, gdy w klasie jest uczeń z padaczką						
→ zdecydowanie tak	9,2	9,8	7,9	8,2	8,7	5,3
→ raczej tak	34,2	37,0	27,8	50,6	51,7	47,4
→ ani tak, ani nie	20,1	30,5	19,0	21,2	21,2	22,1
→ raczej nie	27,8	24,4	35,6	16,0	14,8	20,0
→ zdecydowanie nie	8,8	8,3	9,7	4,0	3,6	5,3
Nauczyciel, który ma ucznia z padaczką, powinien zapoznać się z istotą tej choroby i umieć postępować w wypadku wystąpienia napadu						
→ zdecydowanie tak	90,9	89,8	93,5	85,7	86,1	85,4
→ raczej tak	3,9	4,0	3,7	11,7	11,9	9,4
→ ani tak, ani nie	1,0	1,4	0,0	1,5	1,3	2,1
→ raczej nie	0,7	0,6	0,9	0,8	0,7	1,0
→ zdecydowanie nie	3,5	4,2	1,9	0,4	0,0	2,1

Wychowawca klasy powinien być poinformowany przez rodziców, że dany uczeń jest chory na padaczkę i jaki to może mieć wpływ na jego uczenie się i zachowanie						
→ zdecydowanie tak	94,4	94,0	95,3	94,3	94,4	93,8
→ raczej tak	1,7	1,2	2,8	4,3	4,3	5,2
→ ani tak, ani nie	0,6	0,8	0,0	1,1	1,4	0,0
→ raczej nie	0,1	0,0	0,5	0,2	0,0	0,0
→ zdecydowanie nie	3,2	4,0	1,4	0,0	0,0	1,0
Wychowawca klasy powinien współpracować z pielęgniarką szkolną w zapewnieniu właściwej opieki i wsparcia uczniowi z padaczką						
→ zdecydowanie tak	90,5	90,8	89,7	77,0	77,6	74,7
→ raczej tak	5,0	4,0	7,5	15,0	14,3	17,9
→ ani tak, ani nie	0,8	0,8	0,9	6,3	6,6	5,3
→ raczej nie	0,6	0,6	0,5	1,5	1,6	1,1
→ zdecydowanie nie	3,1	3,8	1,4	0,2	0,0	1,1
OGRANICZENIA						
Uczniowie z padaczką powinni uczestniczyć w zajęciach wychowania fizycznego						
→ zdecydowanie tak	46,0	38,9	62,6	41,1	36,9	60,4
→ raczej tak	38,0	41,3	30,4	42,7	44,9	32,3
→ ani tak, ani nie	7,3	9,7	1,9	13,4	15,3	5,2
→ raczej nie	6,1	7,7	2,3	1,9	2,2	0,0
→ zdecydowanie nie	2,4	2,4	2,3	0,9	0,7	2,1
Uczniowie z padaczką powinni uczestniczyć w wycieczkach, szkole letniej i innych wyjazdach poza szkołę						
→ zdecydowanie tak	48,4	44,4	57,7	40,0	37,2	52,1
→ raczej tak	35,8	37,1	32,6	45,8	47,1	39,6
→ ani tak, ani nie	8,3	10,2	3,7	11,3	12,6	7,3
→ raczej nie	4,3	5,0	2,8	2,1	2,5	0,0
→ zdecydowanie nie	3,2	3,2	3,3	0,8	0,7	1,0
Większość uczniów z padaczką ma ograniczenia w możliwości spędzania czasu wolnego z rówieśnikami (na przykład wspólne wyjścia)						
→ zdecydowanie tak	7,7	7,1	9,0	3,6	3,1	6,3
→ raczej tak	16,3	18,7	10,8	14,3	14,4	14,6
→ ani tak, ani nie	23,7	25,2	20,3	25,2	25,6	25,0
→ raczej nie	38,4	36,5	42,9	39,9	41,3	32,3
→ zdecydowanie nie	13,9	12,6	17,0	16,9	15,5	21,9

TABELA 9. Znajomość możliwości wyleczenia padaczki i częstość występowania niepożądanych objawów przyjmowanych leków (w %)

	POLSKA			CZECHY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Możliwości wyleczenia						
→ tak, u wszystkich chorych dzieci	2,7	2,8	2,3	0,8	0,4	2,1
→ tak, tylko u części chorych dzieci	38,1	38,6	37,1	38,5	39,9	35,4
→ nie	30,5	30,1	31,5	30,5	30,7	28,1
→ nie wiem	28,7	28,5	29,1	30,3	28,9	34,4
Częstość występowania niepożądanych objawów przyjmowanych leków						
→ bardzo często	1,1	1,0	1,4	0,6	0,4	2,1
→ często	14,2	16,8	8,4	10,2	10,3	8,3
→ rzadko	30,1	26,7	38,1	29,1	30,0	25,0
→ bardzo rzadko	7,7	7,9	7,4	6,4	5,5	11,5
→ nie wiem	46,8	47,7	44,7	53,6	53,8	53,1

TABELA 10. Nauczyciele, którzy widzieli napad padaczkowy, udzielali pomocy osobie z napadem i mają lub mieli ucznia z padaczką (w %)

	POLSKA			CZECHY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Widzieli kiedykolwiek napad padaczkowy						
→ tak	58,4	55,1	66,1	55,3	52,9	64,6
→ nie	37,7	41,5	28,9	39,1	42,6	25,0
→ nie pamiętam	3,9	3,4	5,0	5,6	4,5	10,4
Udzielali pomocy osobie w czasie napadu padaczkowego						
→ tak	26,8	24,2	32,6	27,6	25,1	39,6
→ nie	73,2	75,8	67,4	72,4	74,9	60,4
Mają lub mieli ucznia chorego na padaczkę						
→ tak, mam obecnie	11,8	12,2	11,0	13,0	10,5	25,0
→ tak, miałem w ostatniej dekadzie	6,6	6,3	7,3	16,9	17,5	14,6
→ tak, miałem dawniej niż dziesięć lat temu	11,4	9,8	15,1	11,1	11,0	10,4
→ nie	70,1	71,7	66,5	59,0	61,0	50,0

CZĘŚĆ II. ODPOWIEDZI NA PYTANIA Z DRUGIEJ CZĘŚCI ANKIETY - MÓJ UCZEŃ Z PADACZKĄ

A. Odpowiedzi na pytania wspólne dla wychowawcy i nauczyciela wychowania fizycznego

TABELA 11. Dane demograficzne uczniów z padaczką (w %)

	POLSKA (N=131)			CZECHY (N=159)		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Wiek uczniów						
→ 7-10 lat	24,8	26,9	19,4	19,4	24,0	7,9
→ 11-13 lat	36,7	34,6	41,9	20,6	19,8	26,3
→ 14-17 lat	34,9	33,3	38,7	41,3	36,4	52,6
→ 18 lub więcej lat	3,7	5,1	0,0	18,7	19,8	13,2
Płeć						
→ chłopiec	45,2	46,6	41,7	52,2	52,8	50,0
→ dziewczynka	54,8	53,4	58,3	47,8	47,2	50,0
Występowanie napadów padaczkowych w czasie pobytu w szkole						
→ tak, co najmniej raz w tygodniu lub częściej	1,7	2,3	0,0	5,7	4,9	7,9
→ tak, co najmniej raz w miesiącu	6,6	5,7	8,8	12,1	11,4	15,8
→ tak, raz w roku lub rzadziej	20,7	24,1	11,8	28,0	30,1	18,4
→ nie	71,1	67,8	79,4	54,1	53,7	57,9

TABELA 12. Występowanie innych oprócz padaczki zaburzeń i problemów zdrowotnych (w %)

	POLSKA			CZECHY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim						
→ tak	11,5	16,7	6,3	18,2	19,1	16,2
→ nie	82,5	74,4	90,6	75,0	73,0	81,1
→ nie pamiętam	6,1	9,0	3,1	6,8	7,8	2,7
ADHD						
→ tak	3,0	2,7	3,3	14,1	15,3	11,8
→ nie	92,6	92,0	93,3	77,5	74,8	85,3
→ nie pamiętam	1,7	0,0	3,3	8,5	9,9	2,9
Zespół Aspergera, zaburzenia ze spektrum autyzmu						
→ tak	3,4	6,7	0,0	6,4	7,3	2,9
→ nie	93,0	89,3	96,7	84,4	82,7	91,2
→ nie pamiętam	3,7	4,0	3,3	9,2	10,0	5,9

Zaburzenia wzroku						
→ tak	12,6	15,8	9,4	9,4	10,3	11,8
→ nie	80,6	73,7	87,5	84,1	82,2	85,3
→ nie pamiętam	6,8	10,5	3,1	6,5	7,5	2,9
Zaburzenia słuchu						
→ tak	5,3	4,1	6,5	3,6	3,7	2,9
→ nie	89,6	89,2	90,3	89,9	88,9	94,1
→ nie pamiętam	5,0	6,8	3,2	6,5	7,4	2,9

TABELA 13. Wiedza ucznia, że choruje na padaczkę, informowanie o tym uczniów w klasie i stosunek innych uczniów do niego (w %)

	POLSKA			CZECHY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Chory uczeń wiedział, że ma padaczkę						
→ tak	86,5	87,2	85,7	82,9	83,9	81,6
→ nie	4,6	3,5	5,7	7,9	5,9	13,2
→ nie pamiętam	8,9	9,3	8,6	9,2	10,2	5,3
Przekazanie innym uczniom w klasie informacji o padaczce ich koleżanki lub kolegi						
→ nie, ponieważ nie występowały napady padaczkowe w czasie pobytu w szkole	31,5	30,6	32,4	17,1	17,8	18,4
→ nie, nie dostrzegano takiej potrzeby	5,9	5,9	5,9	3,9	4,2	2,6
→ nie, ponieważ rodzice ucznia z padaczką prosili o nieprzekazywanie tej informacji	8,9	11,8	5,9	7,9	10,2	0,0
→ tak, wyjaśniono im istotę tej choroby	37,4	36,5	38,2	56,6	53,4	65,8
→ nie wiem, nie pamiętam	16,5	15,3	17,6	14,5	14,4	13,2
Stosunek innych uczniów w klasie do ucznia z padaczką						
→ taki sam jak do innych uczniów	83,0	81,2	84,8	72,4	70,3	78,9
→ starali się mu pomóc	14,1	12,9	15,2	22,4	22,9	21,1
→ izolowali go, marginalizowali	1,2	2,4	0,0	2,0	2,5	0,0
→ nie pamiętam	1,8	3,5	0,0	3,3	4,2	0,0

TABELA 14. Trudność bycia nauczycielem ucznia z padaczką i współpraca z pielęgniarką szkolną w sprawowaniu opieki nad uczniem z padaczką (w %)

	POLSKA			CZECHY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Bycie wychowawcą klasy lub nauczycielem wychowania fizycznego ucznia z padaczką jest (było) sytuacją trudną (stresującą)?						
→ zdecydowanie tak	5,8	6,0	5,6	0,0	0,0	0,0
→ raczej tak	26,0	32,5	19,4	20,4	25,0	15,8
→ ani tak, ani nie	17,6	24,1	11,1	5,3	0,0	10,5
→ raczej nie	36,3	33,7	38,9	43,4	50,0	36,8
→ zdecydowanie nie	14,3	3,6	25,0	30,9	25,0	36,8
Współpraca z pielęgniarką w szkole w sprawowaniu opieki nad uczniem z padaczką						
→ nie ma obecnie lub nie było pielęgniarki w szkole	9,3	4,7	13,9	47,4	50,0	44,7
→ tak, współpraca systematyczna	26,4	22,1	30,6	1,3	0,0	2,6
→ tak, współpraca od czasu do czasu	28,2	31,4	25,0	2,7	0,0	5,3
→ nie	36,3	41,9	30,6	48,7	50,0	47,4

TABELA 15. Przyczyny nieinformowania przez rodziców wychowawcy klasy i nauczyciela wychowania fizycznego o występowaniu padaczki u ich dziecka (w %)

	POLSKA			CZECHY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Wstydzą się tej choroby						
→ tak	70,3	71,1	70,1	51,4	56,4	35,1
→ nie	29,0	28,9	29,0	48,6	43,6	64,9
Obawiają się, że dziecko będzie z tego powodu dyskryminowane						
→ tak	88,5	83,5	93,5	64,8	67,6	56,8
→ nie	11,5	16,5	6,5	35,2	32,4	43,2
Obawiają się, że dziecko będzie gorzej traktowane						
→ tak	81,4	75,6	87,1	39,4	42,3	27,8
→ nie	18,7	24,4	12,9	60,6	57,7	72,2
Obawiają się, że informacja o chorobie zostanie rozpowszechniona						
→ tak	76,9	75,6	78,1	58,3	58,5	61,1
→ nie	23,2	24,4	21,9	41,7	41,5	38,9
Uważają, że nie jest to potrzebne, ponieważ u dziecka nie występują obecnie napady padaczkowe						
→ tak	83,6	83,3	83,9	82,4	80,7	86,5
→ nie	16,4	16,7	16,1	17,6	19,3	13,5

Lekarz doradził im, aby nie informowali wychowawcy						
→ tak	4,9	6,3	3,4	3,6	1,9	11,1
→ nie	95,2	93,7	96,6	96,4	98,1	88,9
Uważają, że jest to prywatna sprawa rodziców						
→ tak	56,0	56,8	55,2	52,1	53,8	43,2
→ nie	44,0	43,2	44,8	47,9	46,2	56,8
Nie zdają sobie sprawy, że brak takiej informacji może być niekorzystny dla dziecka						
→ tak	82,9	78,2	87,5	77,8	77,7	80,0
→ nie	17,2	21,8	12,5	22,2	22,3	20,0

TABELA 16. Działania podjęte przez nauczycieli w celu uzyskania wsparcia, gdy do klasy lub na lekcje wychowania fizycznego zaczął uczęszczać uczeń z padaczką (w %)

	POLSKA			CZECZY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Zdobyli wydawnictwa na ten temat i zapoznali się z nimi						
→ tak	71,4	72,7	70,0	56,4	75,0	37,8
→ nie	25,1	23,4	26,7	42,3	25,0	59,5
→ nie pamiętam	3,6	3,9	3,3	1,4	0,0	2,7
Nawiązali ścisły kontakt z rodzicami ucznia						
→ tak	71,8	89,2	54,3	77,1	100,0	54,1
→ nie	25,7	8,4	42,9	21,6	0,0	43,2
→ nie pamiętam	2,7	2,4	2,9	1,4	0,0	2,7
Skontaktowali się z pielęgniarką szkolną						
→ tak	72,5	71,4	73,5	4,2	0,0	8,3
→ nie	25,6	24,7	26,5	94,5	100,0	88,9
→ nie pamiętam	1,9	3,9	0,0	1,4	0,0	2,8
Skontaktowali się z lekarzem leczącym dziecko						
→ tak	2,4	1,4	3,4	29,1	50,0	8,1
→ nie	96,9	97,2	96,6	69,6	50,0	89,2
→ nie pamiętam	1,4	2,8	0,0	1,4	0,0	2,7
Skontaktowali się z psychologiem lub pedagogiem szkolnym						
→ tak	70,3	79,2	61,3	26,0	25,0	27,0
→ nie	27,5	19,5	35,5	72,7	75,0	70,3
→ nie pamiętam	2,3	1,3	3,2	1,4	0,0	2,7
Skontaktowali się z innym specjalistą						
→ tak	6,3	5,5	7,1	21,9	25,0	18,9
→ nie	90,3	87,7	92,9	76,7	75,0	78,4
→ nie pamiętam	3,4	6,8	0,0	1,4	0,0	2,7
Wzięli udział w szkoleniu						
→ tak	27,2	26,8	27,6	9,7	0,0	19,4
→ nie	71,4	70,4	72,4	88,9	100,0	77,8
→ nie pamiętam	1,4	2,8	0,0	1,4	0,0	2,8

TABELA 17. Proponowane formy pomocy nauczycielom w nauczaniu i sprawowaniu opieki nad uczniem, które umożliwiłyby jego dobre funkcjonowanie w szkole (w %)

	POLSKA			CZECHY		
	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego	Ogółem	Wychowawcy	Nauczyciele wychowania fizycznego
Szkolenia dla nauczycieli						
→ tak	90,1	88,9	91,2	93,1	92,8	91,7
→ nie	9,9	11,1	8,8	6,9	7,2	8,3
Poradnik dla nauczycieli						
→ tak	91,6	92,6	90,6	86,0	88,1	81,1
→ nie	8,4	7,4	9,4	14,0	11,9	18,9
Lepsza współpraca między nauczycielem i rodzicami ucznia						
→ tak	94,4	94,7	94,1	92,1	95,4	82,9
→ nie	5,6	5,3	5,9	7,9	4,6	17,1
Lepsza współpraca nauczycieli z pielęgniarką szkolną						
→ tak	84,6	78,6	90,6	51,9	53,0	47,1
→ nie	15,4	21,4	9,4	48,1	47,0	52,9
Lepsza współpraca nauczycieli z innymi specjalistami w szkole (pedagog szkolny, psycholog)						
→ tak	77,1	71,4	82,8	73,7	78,4	61,8
→ nie	22,9	28,6	17,2	26,3	21,6	38,2
Zwiększenie świadomości społecznej na temat padaczki						
→ tak	98,8	97,5	100,0	97,9	97,3	97,3
→ nie	1,2	2,5	0,0	2,1	2,7	2,7

B. Odpowiedzi na pytania dla wychowawcy klasy

TABELA 18. Przyjmowanie przez uczniów z padaczką leków i występowanie u nich objawów niepożądanych (w %)

	POLSKA	CZECHY
Uczniowie otrzymywali leki przeciwpadaczkowe		
→ tak	83,0	73,2
→ nie	5,7	3,3
→ nie pamiętam	11,4	23,6
Obserwowano niepożądany wpływ leków na koncentrację uwagi i zachowania uczniów		
→ tak	43,4	23,6
→ nie	46,1	50,4
→ nie pamiętam	10,5	26,0

TABELA 19. Rodzaje niepożądanych objawów przyjmowania przez uczniów leków przeciwpadaczkowych (w %)

	POLSKA	CZECHY
Senność		
→ tak	86,2	88,9
→ nie	13,8	11,1
→ nie pamiętam	0,0	0,0
Bóle i zawroty głowy, nudności		
→ tak	37,0	45,8
→ nie	51,9	45,8
→ nie pamiętam	11,1	8,3
Zaburzenia równowagi i koordynacji ruchowej		
→ tak	26,9	31,8
→ nie	61,5	50,0
→ nie pamiętam	11,5	18,2
Zmęczenie, osłabienie, drażliwość		
→ tak	80,0	91,7
→ nie	20,00	8,3
→ nie pamiętam	0,0	0,0
Zaburzenia koncentracji, uwagi i pamięci		
→ tak	96,7	92,6
→ nie	3,3	7,4
→ nie pamiętam	0,0	0,0
Spowolnienie		
→ tak	79,3	93,8
→ nie	13,8	6,3
→ nie pamiętam	6,9	0,0
Zaburzenia mowy		
→ tak	16,7	25,0
→ nie	70,8	62,5
→ nie pamiętam	12,5	12,5
Niepokój ruchowy		
→ tak	22,2	43,5
→ nie	66,7	43,5
→ nie pamiętam	11,1	13,0
Zachowania agresywne		
→ tak	8,3	18,2
→ nie	83,3	63,6
→ nie pamiętam	8,3	18,2

TABELA 20. Osiągnięcia szkolne, uczestnictwo w zajęciach wychowania fizycznego uczniów z padaczką oraz otrzymywanie od lekarza leczącego ucznia informacji o zasadach postępowania w wypadku napadu i opieki nad uczniem (w %)

	POLSKA	CZECHY
Osiągnięcia szkolne uczniów		
→ bardzo dobre	13,1	20,5
→ dobre	31,0	17,2
→ przeciętne	35,7	39,3
→ poniżej przeciętnej	19,0	21,3
→ nie pamiętam	0,0	1,6

Uczestnictwo w zajęciach wychowania fizycznego		
→ tak, bez ograniczeń	41,4	46,6
→ tak, z ograniczeniami	37,9	33,1
→ nie, jest (był) całkowicie zwolniony z zajęć wychowania fizycznego	13,8	16,1
→ nie wiem/nie pamiętam	6,9	4,2
Otrzymywanie od lekarza prowadzącego ucznia informacji o zasadach postępowania w wypadku napadu i opieki nad uczniem		
→ tak	9,2	16,4
→ nie	86,2	73,8
→ nie pamiętam	4,6	9,8

C. Odpowiedzi na pytania dla nauczyciela wychowania fizycznego

TABELA 21. Uczestnictwo uczniów z padaczką w zajęciach wychowania fizycznego (w %)

	POLSKA	CZECHY
→ tak, bez ograniczeń	62,9	44,7
→ tak, z ograniczeniami	31,4	47,4
→ nie, jest (był) całkowicie zwolniony z zajęć wychowania fizycznego	5,7	7,9

TABELA 22. Oceny z wychowania fizycznego, sprawność fizyczna uczniów z padaczką i trudności nauczyciela wychowania fizycznego w pracy z nimi, otrzymywane informacje od lekarza prowadzącego ucznia z padaczką¹

	POLSKA	CZECHY
Oceny z wychowania fizycznego uczniów		
→ bardzo dobre	41,2	78,9
→ dobre	47,1	13,2
→ przeciętne	8,8	2,6
→ poniżej przeciętnej	2,9	0,0
→ nie pamiętam	0,0	5,3
Ocena sprawności fizycznej w stosunku do rówieśników		
→ bardzo dobra	34,3	28,9
→ dobra	25,7	15,8
→ przeciętna	31,4	47,4
→ poniżej przeciętnej	8,6	7,9
→ nie pamiętam	0,0	0,0
Trudności nauczyciela wychowania fizycznego w pracy z uczniami		
→ nie mam większych trudności	91,4	89,5
→ mam trudności	8,6	10,5
→ nie pamiętam	0,0	0,0
Otrzymali od lekarza leczącego ucznia z padaczką pisemną informację o ograniczeniach i zaleceniach dotyczących udziału ucznia w zajęciach wychowania fizycznego		
→ tak, dokładne i wyczerpujące informacje, wskazówki i zalecenia	20,0	10,5
→ tak, ogólne, mało przydatne informacje	14,3	28,9
→ nie	65,7	52,6
→ nie pamiętam	0,0	7,9

¹ Dotyczy uczniów, którzy uczestniczyli we wszystkich zajęciach wychowania fizycznego lub uczestniczyli w zajęciach z ograniczeniami lub okresowo.

Ważniejsze wyniki badań

CZĘŚĆ PIERWSZA. WYNIKI BADAŃ OGÓŁU NAUCZYCIELI

1. Wiedza nauczycieli o padaczce:

- Większość nauczycieli (PL 60%, CZ 75%) zadeklarowała, że ich wiedza o padaczce jest mała lub bardzo mała, ale równocześnie znacznie mniej badanych (PL 25%, CZ 33%) nie wiedziało, jak postępować w wypadku wystąpienia u ucznia napadu padaczkowego. Nieprzygotowanie do rozmowy z uczniami, którzy byli świadkami napadu padaczki u kolegi w klasie, wskazało 44% nauczycieli w Polsce i 29% nauczycieli w Czechach. Około 30% respondentów nie wiedziało, czy padaczkę można wyleczyć, a połowa nie wiedziała, jak często występują niepożądane objawy związane z przyjmowaniem leków przeciwpadaczkowych. Około 80% badanych było zainteresowanych pogłębieniem wiedzy na temat nauczania i wychowania ucznia z padaczką.
- Przyczyny padaczki – prawie wszyscy nauczyciele (PL 92%, CZ 98%) podali, że padaczka może się ujawnić we wszystkich okresach życia. Większość (72–88%) jako przyczyny padaczki wymieniła uszkodzenie mózgu w okresie płodowym, wady rozwojowe mózgu, guzy mózgu. Nieco mniej ankietowanych (63–74%) podało stany zapalne mózgu i czynniki genetyczne. W wypadku wymienionej w ankiecie przyczyny padaczki, określonej jako „opętanie”, tylko 54% badanych wybrało właściwą odpowiedź „nie”, odpowiedź „tak” wskazało w Polsce 6%, a w Czechach 5% nauczycieli, odpowiedź „nie wiem” odpowiednio 40% i 42% respondentów.
- Rodzaje napadów padaczkowych – prawie wszyscy nauczyciele (96%) wymienili drgawki uogólnione z utratą przytomności, połowa wiedziała, że napad może manifestować się uczuciem drętwienia, bólu, zaburzeń wzroku lub słuchu, dziwnego smaku i zapachu. Tylko około 20% badanych wybrało dwie pozostałe wymienione w ankiecie prawidłowe odpowiedzi.
- Czynniki je wyzwalające – najwięcej nauczycieli uznało, że czynnikiem może być fotostymulacja i spożycie alkoholu (PL 74%, CZ 83%) oraz zmęczenie (PL 67%, CZ 81%), najrzadziej wymieniano zbyt gwałtowne przebudzenie (PL 29%, CZ 43%) i gorączkę (PL 47%, CZ 40%). Nauczyciele czescy rzadziej niż polscy wybierali odpowiedź „nie wiem” w odniesieniu do większości wymienionych w ankiecie czynników.

- Sposób postępowania w wypadku wystąpienia u ucznia napadu padaczkowego – prawie wszyscy nauczyciele w obu krajach (93–97%) udzielili prawidłowej odpowiedzi na dwa pytania dotyczące tego sposobu postępowania (zapewnienie uczniowi bezpieczeństwa, zachowanie spokoju i czekanie do ustąpienia napadu oraz wezwanie pogotowia w wypadku przedłużającego się napadu). Duży był jednak odsetek nauczycieli, którzy wybrali nieprawidłowy sposób postępowania: wkładanie do ust jakiegoś przedmiotu (PL 35%, CZ 46%), przytrzymywanie kończyn (PL 28%, CZ 22%).

2. Przekonania nauczycieli wobec nauczania lub uczenia się uczniów chorych na padaczkę:

- Uczenie się uczniów z padaczką – badani nauczyciele uznali, że większość uczniów z padaczką:
 - nie powinna uczęszczać do szkół specjalnych (90%), nie współwystępuje u nich niepełnosprawność umysłowa (83%),
 - nie ma trudności w uczeniu się (PL 67%, CZ 78%), wymagania stawiane uczniom z padaczką nie powinny być odmienne niż dla pozostałych uczniów (PL 63%, CZ 59%).
- Relacje z innymi uczniami – większość nauczycieli uznała, że padaczka nie wpływa niekorzystnie na relacje chorującego ucznia z rówieśnikami w klasie, **nie** zgodziła się także ze stwierdzeniami, że uczniowie z padaczką:
 - mają trudności w tych relacjach z powodu choroby (PL 66%, CZ 77%),
 - są przez rówieśników odrzucani (PL 64%, CZ 72%) i dyskryminowani (PL 67%, CZ 76%).
- Problemy i potrzeby nauczycieli z uczniami z padaczką:
 - duża liczba badanych uznała, że większość uczniów z padaczką **nie** sprawia trudności wychowawczych (85%), ale uczniowie tacy wymagają wsparcia ze strony nauczycieli (PL 82%, CZ 73%),
 - prawie połowa wskazała, że nauczyciele boją się, gdy w ich klasie jest uczeń z padaczką (PL 43%, CZ 59%),
 - prawie wszyscy nauczyciele podali, że gdy w klasie jest uczeń z padaczką, nauczyciel powinien: zapoznać się z istotą choroby i umieć postępować w wypadku wystąpienia napadu (96%), być poinformowany przez rodziców

o chorobie ucznia (PL 96%, CZ 99%), współpracować z pielęgniarką szkolną w zapewnieniu uczniowi właściwej opieki (PL 96%, CZ 91%).

- Ograniczenia uczniów z padaczką – badani uznali, że większość uczniów z padaczką powinna uczestniczyć: w lekcjach wychowania fizycznego (PL 84%, CZ 82%) oraz w wycieczkach i innych wyjazdach (85%).

3. Doświadczenie nauczycieli związane z padaczką:

Ponad połowa badanych nauczycieli (PL 58%, CZ 55%) widziała kiedykolwiek napad padaczkowy, co czwarty nauczyciel (27%) udzielał pomocy osobie w czasie napadu. Ucznia z padaczką miało kiedykolwiek w Polsce 30% nauczycieli, w Czechach 41% nauczycieli. W okresie badania pracowało z takim uczniem odpowiednio 12% i 13% nauczycieli, a 7% i 17% miało takiego ucznia w ostatniej dekadzie.

CZĘŚĆ DRUGA. WYNIKI BADAŃ NAUCZYCIELI, KTÓRZY W CZASIE BADANIA I W OSTATNIEJ DEKADZIE MAJĄ (MIELI) UCZNIĄ Z PADACZKĄ

1. Charakterystyka demograficzna uczniów:

Grupa opisywanych uczniów obejmowała chłopców i dziewczęta w zbliżonych proporcjach, większość (około 70%) stanowili uczniowie w wieku od 11 do 17 lat.

2. Charakterystyka przebiegu padaczki:

- Napady padaczkowe w czasie pobytu w szkole występowały u 29% uczniów w Polsce i 46% uczniów w Czechach. W grupie tej napady występowały rzadko – raz w roku lub rzadziej (PL 21%, CZ 28%).
- U niewielkiego odsetka uczniów z padaczką występowały inne zaburzenia i problemy zdrowotne, najczęściej były to niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim (PL 12%, CZ 18%) i zaburzenia wzroku (PL 13%, CZ 9%), ADHD miało 3% uczniów w Polsce i 14% w Czechach, odpowiednio 3% i 6% – zespół Aspergera i inne zaburzenia ze spektrum autyzmu.
- Według wychowawców klas leki przeciwpadaczkowe otrzymywało w Polsce 83% uczniów, w Czechach 73% uczniów, niepożądane skutki zażywania tych leków dostrzegło odpowiednio 43% i 24% nauczycieli. Najczęściej występowały: zaburzenia

koncentracji uwagi (około 95%), senność (87%), spowolnienie (80% i 94%), zmęczenie, osłabienie, drażliwość (80% i 92%).

3. Informowanie o padaczce u ucznia:

- Zdaniem badanych większość (około 54%) uczniów wiedziała, że ich kolega choruje na padaczkę. Informacji o padaczce kolegi nie otrzymało w Polsce 46% pozostałych uczniów, w Czechach 29% pozostałych uczniów, głównie z powodu niewystępowania napadów w czasie pobytu w szkole (PL 31%, CZ 17%), rzadziej z powodu prośby rodziców (PL 9%, CZ 8%). Zdecydowana większość rówieśników miała do chorującego kolegi podobny stosunek jak do innych uczniów (PL 82%, CZ 72%), tylko 2% go izolowało lub marginalizowało, 13% uczniów w Polsce i 22% uczniów w Czechach starało się im pomóc.
- Wśród przyczyn nieinformowania przez rodziców wychowawcy klasy lub nauczyciela wychowania fizycznego o występowaniu u ich dziecka padaczki większość nauczycieli wymieniła:
 - niewystępowanie u ucznia napadów padaczkowych (83%),
 - obawę, że dziecko będzie dyskryminowane (PL 86%, CZ 65%),
 - niezdawanie sobie przez rodziców sprawy, że brak takiej informacji może być niekorzystny dla dziecka (78%),
 - obawę, że informacja będzie rozpowszechniona (PL 77%, CZ 58%),
 - wstyd związany z chorobą (PL 70%, CZ 51%).

4. Trudności nauczycieli w pracy z uczniami z padaczką:

Wśród wychowawców klas bycie nauczycielem ucznia z padaczką uznało za sytuację trudną lub stresującą w Polsce 32% badanych, w Czechach 21% badanych. W grupie nauczycieli wychowania fizycznego uważało tak odpowiednio 25% i 16% respondentów.

5. Działania podejmowane przez nauczycieli w celu uzyskania wsparcia w opiece nad uczniem z padaczką:

Do najczęściej wymienianych działań należały: nawiązanie ścisłego kontaktu z rodzicami (PL 72%, CZ 77%), kontakt z pedagogiem, psychologiem szkolnym (PL 70%, CZ 29%),

zdobyć wydawnictw na ten temat i zapoznanie się z nimi (PL 72%, CZ 56%). Rzadko wymieniano udział w warsztatach (PL 27%, CZ 10%), kontakt z lekarzem prowadzącym (PL 2%, CZ 29%) i innym specjalistą (PL 6%, CZ 22%).

6. Oczekiwane formy pomocy nauczycielom w nauczaniu i sprawowaniu opieki nad uczniem z padaczką:

Badani nauczyciele najczęściej wymieniali: zwiększenie świadomości społecznej na temat padaczki (98%), lepszą współpracę między nauczycielami i rodzicami ucznia (93%), szkolenia i poradnik dla nauczycieli (90%). Nieco rzadziej wymieniano współpracę nauczycieli z pedagogiem i psychologiem szkolnym (72%).

BIBLIOGRAFIA

Abulhamail A.S., Al-Sulami F.E., Alnouri M.A. *et al.* (2014), *Primary school teacher's knowledge and attitudes toward children with epilepsy*, „European Journal of Epilepsy”, t. 23, nr 4 – <http://dx.doi.org/10.1016/j.seizure.2013.12.010>.

Brabcová D., Kohout J., Kršek P. (2016), *Knowledge about epilepsy and attitudes towards affected people among teachers in training in the Czech Republic*, „Epilepsy and Behavior”, t. 54, s. 88–94 – doi:10.1016/j.yebeh.2015.11.004.

Brabcová D., Lovasova V., Kohout J., Zarubova J. (2012), *Familiarity with and attitudes towards epilepsy among teachers at Czech elementary schools – The effect of personal experience and subspecialization*, „Seizure”, t. 21, nr 6, s. 461–465 – doi:10.1016/j.seizure.2012.04.013.

Bryś A., Barczykowska E., Małecka B., Kurylak A. (2015), *Funkcjonowanie fizyczne dzieci chorych na padaczkę*, „Pielęgniarstwo Neurologiczne i Neurochirurgiczne”, t. 4, nr 4, s. 146–151.

Devdas J.M., George S.Y., Alva R. *et al.* (2015), *Knowledge and perception about epilepsy in children among school teachers*, „Journal of Evolution of Medical and Dentistry Sciences”, t. 4, s. 10 765–10 770.

Fialová I. (2011), *Analýza faktorů determinujících edukaci a profesní orientaci jedinců se zdravotním postižením*, Masarykova univerzita, Brno.

Jan M.M. (2005), *Clinical review of pediatric epilepsy*, „Neurosciences”, t. 10, nr 4, s. 255–264.

- Katzenstein J.M., Fastenau F.S., Dunn D.W. et al. (2007), *Teachers' ratings of the academic performance of children with epilepsy*, „Epilepsy & Behavior”, t. 10, nr 3, s. 426–431.
- Komárek V., Smídová J. (2007), *The psychosocial impact of epilepsy in Czech children: what are causative factors of differences during ten years interval?*, „Epileptic Disorders: International Epilepsy Journal with Videotape”, t. 9, nr 1, s. S2–S8 – doi:10.1684/epd.2008.0157.
- Mecarelli O., Messina P., Capovilla G. et al. (2015), *An educational campaign about epilepsy among Italian primary school teachers. 2. The results of a focused training program*, „Epilepsy & Behavior”, t. 42, s. 93–97.
- Mathiak K.A., Karzel K., Mathiak K. i in. (2007), *Kwestionariusz jakości życia w padaczce dziecięcej – polska adaptacja i walidacja kwestionariusza*, „Neurologia i Neurochirurgia Polska”, t. 41, nr 3, s. 203–214.
- Michalska A., Wendorff J., Stradomska A. i in. (2012), *Świadomość obecności problemów zdrowotnych i edukacyjnych uczniów z padaczką wśród nauczycieli z terenu województwa świętokrzyskiego*, „Neurologia Dziecięca”, t. 21, nr 42, s. 23–34.
- Novotná I., Rektor I. (2002), *The trend in public attitudes in the Czech Republic towards persons with epilepsy*, „European Journal of Neurology”, t. 9, nr 5, s. 535–540 – <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12220387>.
- Rosińczuk-Tonderys J., Żerkowska U., Calkosiński I., Witka A. (2011), *Psychospołeczne funkcjonowanie dzieci chorych na padaczkę w opinii rodziców*, „Problemy Pielęgniarstwa”, t. 19, nr 4, s. 349–446.
- Vancini R.L., Barbarosa de Lira C.A., Gomes da Silva S., et al. (2010), *Evaluation of physical educators' knowledge about epilepsy*, „Arq Neuropsiquitr”, t. 68, nr 3, s. 367–370.

ANEKS

Kwestionariusz ankiety

Katedra Biomedycznych Podstaw Rozwoju i Seksuologii
Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego

Szanowna Pani, Szanowny Panie,

przekazujemy Pani/Panu ankietę przeprowadzaną w ramach międzynarodowego projektu „EPISCHOOL – Pokonajmy bariery razem!”, realizowanego w Czechach, na Słowacji i w Polsce, koordynowanego przez Fundację Instytutu Matki i Dziecka w Warszawie. Celem projektu jest zmniejszenie skali wykluczenia społecznego uczniów z padaczką przez działania podjęte wśród nauczycieli. Pytania zawarte w ankiecie dotyczą poziomu wiedzy oraz przygotowania nauczycieli do pracy z uczniami z padaczką.

Prosimy o rzetelne odpowiedzi **na wszystkie pytania**.

Dziękujemy za Pani/Pana udział w badaniu!

PROF. B. WOYNAROWSKA, DR A. MAŁKOWSKA-SZKUTNIK
Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego

CZĘŚĆ I. Część wspólna ankiety dla wychowawcy i nauczyciela wychowania fizycznego

1. Typ szkoły

- 1 podstawowa
- 2 gimnazjum

2. Lokalizacja szkoły

- 1 miasto
- 2 wieś

3. Ankiety wypełnił nauczyciel

- 1 edukacji wczesnoszkolnej
 - 2 wychowawca klasy IV–VI uczący przedmiotu – proszę wpisać
-

4. Płeć nauczyciela

- 1 kobieta
- 2 mężczyzna

5. Staż pracy w zawodzie nauczyciela

- 1 do 5 lat
- 2 6–10 lat
- 3 11–20 lat
- 4 więcej niż 20 lat

6. Jak Pani/Pan ocenia swoją wiedzę o padaczce? Wiem na temat tej choroby:

- 1 bardzo dużo
- 2 dużo
- 3 mało
- 4 bardzo mało

7. Czy wie Pani/Pan, jak należy postępować w wypadku wystąpienia napadu padaczki?

- 1 zdecydowanie tak
- 2 raczej tak
- 3 ani tak, ani nie
- 4 raczej nie
- 5 zdecydowanie nie

8. Czy czuje się Pani/Pan przygotowana/przygotowany do przeprowadzenia rozmowy z uczniami, którzy byli świadkami napadu padaczki u ich koleżanki/kolegi?
- 1 tak
2 nie
9. Czy w czasie studiów przygotowujących do zawodu nauczyciela i (lub) w czasie pracy zawodowej zapoznała się Pani/zapoznał się Pan z zasadami postępowania z uczniem z padaczką?
- 1 tak
2 nie
10. Czy byłaby Pan/byłby Pan zainteresowana/zainteresowany pogłębieniem wiedzy na temat nauczania i wychowania ucznia z padaczką?
- 1 tak
2 nie
11. Kiedy może ujawnić się padaczka?
- 1 w dzieciństwie
2 u dorosłych
3 we wszystkich okresach życia
4 nie wiem

12. Jakie mogą być przyczyny padaczki? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

	Tak	Nie	Nie wiem
Przyczyny padaczki	1	2	3
1. Uszkodzenie mózgu w okresie płodowym i (lub) przy porodzie			
2. Wady rozwojowe mózgu			
3. Uraz głowy			
4. Guz mózgu			
5. Stany zapalne mózgu i opon mózgowo-rdzeniowych			
6. Czynniki genetyczne			
7. Opętanie			
8. Inne przyczyny, jakie:			

13. Jakie mogą być rodzaje napadu padaczkowego? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

	Tak	Nie	Nie wiem
Rodzaje napadu padaczkowego	1	2	3
1. Drgawki uogólnione z utratą przytomności			
2. Gwałtowne synchroniczne ruchy części ciała (na przykład rąk lub nóg) przy zachowanej świadomości			
3. Napady nieświadomości (utrata kontaktu z otoczeniem) bez drgawek			

4. Utrata napięcia mięśniowego i upadek			
5. Uczucie drętwienia, bólu, zaburzenia wzrokowe lub słuchowe, odczuwanie dziwnych smaków i zapachów			
6. Uczucie ucisku w gardle, bólu brzucha, klatki piersiowej, pocenie się, zaczerwienienie lub zblednięcie			
7. Dziwne uczucia (na przykład przebywanie poza własnym ciałem, wrażenie zniekształcenia otaczających przedmiotów)			
8. Inne, jakie:			

14. Jakie czynniki mogą wyzwać napad padaczkowy? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

	Tak	Nie	Nie wiem
Czynniki wyzwalające napad padaczkowy	1	2	3
1. Zmęczenie			
2. Niedobór snu			
3. Zbyt gwałtowne przebudzenie			
4. Nagłe przestraszenie się			
5. Gorączka			
6. Spożycie alkoholu, zażywanie narkotyków			
7. Fotostymulacja*			
8. Inne, jakie:			

15. Co należy zrobić w wypadku wystąpienia u ucznia napadu padaczkowego z drgawkami? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

	Tak	Nie	Nie wiem
Co należy zrobić:	1	2	3
1. Zapewnić uczniowi bezpieczeństwo (na przykład ułożyć na boku, podłożyć coś miękkiego pod głowę, podtrzymać ją, aby nie uderzyła o twarde podłoże), zachować spokój i czekać do ustąpienia napadu			
2. Włożyć uczniowi do ust jakiś przedmiot, aby nie przygryzł języka			
3. Przytrzymać silnie ręce lub nogi ucznia, aby zahamować drgawki			
4. Wezwać pielęgniarkę szkolną, jeśli jest obecna w szkole			
5. Jeśli po napadzie uczeń jest senny, umożliwić mu sen w bezpiecznym miejscu pod nadzorem			
6. Jeśli napad padaczkowy trwa dłużej niż 10 minut, wezwać pogotowie			

* Fotostymulacja to przerywane błyski światła, na przykład w dyskoteci, w czasie oglądania telewizji w ciemnym pomieszczeniu, jazdy samochodem czy pociągiem między drzewami w słoneczny dzień.

16. Następne pytania dotyczą przekonań wobec nauczania lub uczenia się uczniów chorych na padaczkę. Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

1. zdecydowanie tak 2. raczej tak 3. ani tak, ani nie 4. raczej nie 5. zdecydowanie nie

STWIERDZENIE	1	2	3	4	5
UCZENIE SIĘ					
1. U większości dzieci z padaczką współistnieje niepełnosprawność intelektualna					
2. Większość dzieci z padaczką powinna uczęszczać do klas lub szkół specjalnych					
3. Większość dzieci z padaczką ma trudności w uczeniu się					
4. Przyjmowanie leków przeciwpadaczkowych może obniżyć zdolność do uczenia się					
5. Wymagania stawiane uczniom z padaczką powinny być odmienne niż u pozostałych uczniów					
RELACJE Z INNYMI UCZNIAMI I RÓWIEŚNIKAMI W KLASIE					
6. Większość uczniów z padaczką ma trudności w relacjach z rówieśnikami w klasie z powodu choroby					
7. Uczniowie z padaczką są często z powodu choroby pozostawiani na uboczu (izolowani) przez rówieśników w klasie					
8. Uczniowie z padaczką są często z powodu choroby dyskryminowani przez rówieśników w klasie					
NAUCZYCIEL A UCZEŃ Z PADACZKĄ					
9. Większość uczniów z padaczką sprawia trudności wychowawcze					
10. Uczniowie z padaczką wymagają wsparcia ze strony nauczycieli					
11. Nauczyciele boją się, gdy w klasie jest uczeń z padaczką					
12. Nauczyciel, który ma ucznia z padaczką, powinien zapoznać się z istotą tej choroby i umieć postępować w wypadku wystąpienia napadu					
13. Wychowawca klasy i nauczyciel wychowania fizycznego powinien być poinformowany przez rodziców, że dany uczeń jest chory na padaczkę i jaki to może mieć wpływ na jego uczenie się i zachowanie					
14. Wychowawca klasy i nauczyciel wychowania fizycznego powinien współpracować z pielęgniarką szkolną w zapewnieniu właściwej opieki i wsparcia uczniowi z padaczką					
OGRANICZENIA					
15. Uczniowie z padaczką powinni uczestniczyć w zajęciach wychowania fizycznego					
16. Uczniowie z padaczką powinni uczestniczyć w wycieczkach, szkole letniej i innych wyjazdach poza szkołę					
17. Większość uczniów z padaczką ma ograniczenia w możliwości spędzania czasu wolnego z rówieśnikami (na przykład wspólne wyjścia)					

17. Czy padaczkę można wyleczyć?

- 1 tak, u wszystkich chorych dzieci
- 2 tak, tylko u części chorych dzieci
- 3 nie
- 4 nie wiem

18. Jak często u dzieci przyjmujących leki przeciwpadaczkowe występują objawy niepożądane?

- 1 bardzo często
- 2 często
- 3 rzadko
- 4 bardzo rzadko
- 5 nie wiem

19. Czy widziała Pani/widział Pan kiedykolwiek napad padaczkowy?

- 1 tak
- 2 nie
- 3 nie pamiętam

20. Czy zdarzyło się Pani/Panu udzielać pomocy osobie w czasie napadu padaczkowego?

- 1 tak
- 2 nie

21. Czy ma Pani/Pan lub miała/miał ucznia chorego na padaczkę?

- 1 tak, mam obecnie >> **PROSIMY PRZEJŚĆ DO CZĘŚCI II ANKIETY**
- 2 tak, miałam/miałem w ostatnich 10 latach >> **PROSIMY PRZEJŚĆ DO CZĘŚCI II ANKIETY**
- 3 tak, miałam/miałem dawniej niż 10 lat temu >> dziękujemy za wypełnienie ankiety.
- 4 nie >> dziękujemy za wypełnienie ankiety.

Prosimy o sprawdzenie, czy odpowiedziała Pani/odpowiedział Pan na wszystkie pytania.

Prosimy o sprawdzenie, czy odpowiedziała Pani/odpowiedział Pan na wszystkie pytania.

CZĘŚĆ II. Mój uczeń z padaczką - część dla wychowawcy klasy

Ta część ankiety dotyczy wychowawcy klasy, do której uczęszcza obecnie lub uczęszczał w ostatniej dekadzie uczeń chory na padaczkę. Zamieszczone niżej pytania dotyczą jednego ucznia z padaczką, który uczęszcza do szkoły obecnie lub uczęszczał w przeszłości. Jeśli w okresie minionych 10 lat miała Pani/miał Pan więcej niż jednego ucznia z padaczką, prosimy o opisanie ostatniego z nich lub tego, którego Pani/Pan najlepiej pamięta.

DANE O UCZNIU

Wiek _____ lat

Klasa _____

1. Czy uczeń uczęszcza do szkoły?
 - 1 tak, w bieżącym roku szkolnym
 - 2 tak, w okresie ostatnich 10 lat
2. Płeć ucznia
 - 1 chłopiec
 - 2 dziewczynka
3. Czy u ucznia występują/występowały napady w czasie pobytu w szkole?
 - 1 tak, co najmniej raz w tygodniu lub częściej
 - 2 tak, co najmniej raz w miesiącu
 - 3 tak, raz w roku lub rzadziej
 - 4 nie >> PROSZĘ PRZEJŚĆ DO PYTANIA NR 7
4. Rodzaj napadów padaczkowych występujących u ucznia (proszę opisać)

Rodzaje napadów padaczkowych wymieniono w pytaniu nr 13 w części I ankiety.

5. Czy uczeń otrzymuje/otrzymywał leki z powodu padaczki?
 - 1 tak
 - 2 nie >> PROSZĘ PRZEJŚĆ DO PYTANIA NR 10
 - 3 nie wiem/nie pamiętam >> PROSZĘ PRZEJŚĆ DO PYTANIA NR 10

6. Czy zaobserwowała Pani/zaobserwował Pan niepożądany wpływ tych leków na koncentrację uwagi i zachowania ucznia?

- 1 tak
 2 nie >> PROSZĘ PRZEJŚĆ DO PYTANIA NR 10
 3 nie pamiętam >> PROSZĘ PRZEJŚĆ DO PYTANIA NR 10

7. Jakie występowały u ucznia niepożądane objawy przyjmowania leków przeciwpadaczkowych? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

	Tak	Nie	Nie pamiętam
Objawy	1	2	3
1. Senność			
2. Bóle i zawroty głowy, nudności			
3. Zaburzenia równowagi i koordynacji ruchowej			
4. Zmęczenie, osłabienie, drażliwość			
5. Zaburzenia koncentracji uwagi i pamięci			
6. Spowolnienie			
7. Zaburzenia mowy			
8. Niepokój ruchowy			
9. Zachowania agresywne			
10. Inne, jakie:			

8. Jak u ucznia występują/występowały inne (oprócz padaczki) zaburzenia i problemy zdrowotne? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

	Tak	Nie	Nie pamiętam
Zaburzenia/problemy	1	2	3
1. Niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim			
2. ADHD			
3. Zespół Aspergera/zaburzenia ze spektrum autyzmu			
4. Zaburzenia wzroku			
5. Zaburzenia słuchu			
6. Inne problemy zdrowotne, jakie:			

9. Jak ocenia Pani/Pan osiągnięcia szkolne ucznia?

- 1 bardzo dobre
 2 dobre
 3 przeciętne
 4 poniżej przeciętnej
 5 nie pamiętam

10. Jakie ma lub miała Pani/miał Pan trudności w pracy z uczniem?

Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

	Tak	Nie	Nie pamiętam
Trudności dotyczące:	1	2	3
1. Kontaktów ucznia z dorosłymi (nieposłuszeństwo, nieprzestrzeganie poleceń i wymagań)			
2. Kontaktów z rówieśnikami (dręczenie, bójki, brak umiejętności dostosowania się do zasad wspólnej pracy czy zabawy)			
3. Stosunku ucznia do obowiązków szkolnych (brak motywacji do nauki, brak wykonywania zadań, odrabiania prac domowych)			
4. Łamania norm i zasad funkcjonowania społecznego (na przykład kradzieże, niszczenie rzeczy innych osób)			
5. Stosunku ucznia do samego siebie (zaburzona samoocena ucznia – zbyt niska lub zbyt wysoka)			

11. Czy uczeń uczestniczył w zajęciach wychowania fizycznego?

- 1 tak, bez ograniczeń
- 2 tak, z ograniczeniami
- 3 nie, jest (był) całkowicie zwolniony z zajęć wychowania fizycznego
- 4 nie wiem/nie pamiętam

12. Czy, Pani/Pana zdaniem, uczeń wie/wiedział, że jest chory na padaczkę?

- 1 tak
- 2 nie
- 3 nie pamiętam

13. Czy pozostali uczniowie w klasie otrzymali informację o padaczce występującej u ich koleżanki/kolegi?

- 1 nie, ponieważ nie występowały napady padaczkowe w czasie pobytu w szkole
- 2 nie, nie widziałam/nie widziałem takiej potrzeby
- 3 nie, ponieważ rodzice ucznia z padaczką prosili, aby nie przekazywać informacji
- 4 tak, wyjaśniono im istotę tej choroby
- 5 nie wiem, nie pamiętam

14. Jaki jest (był) stosunek innych uczniów w klasie do ucznia z padaczką?

- 1 taki sam jak do innych uczniów
- 2 starali się mu pomóc
- 3 izolowali go, marginalizowali
- 4 nie pamiętam

15. Jakie są, Pani/Pana zdaniem, przyczyny nieinformowania przez rodziców wychowawcy o występowaniu u ich dziecka padaczki? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

	Tak	Nie
Rodzice ucznia z padaczką:	1	2
1. Wstydzą się tej choroby		
2. Obawiają się, że dziecko będzie z tego powodu dyskryminowane		
3. Obawiają się, że dziecko będzie gorzej traktowane		
4. Obawiają się, że informacja o chorobie zostanie rozpowszechniona		
5. Uważają, że nie jest to potrzebne, ponieważ u dziecka nie występują obecnie napady padaczkowe		
6. Lekarz doradził im, aby nie informowali wychowawcy		
7. Uważają, że jest to prywatna sprawa rodziców		
8. Nie zdają sobie sprawy, że brak takiej informacji może być niekorzystny dla dziecka		
9. Inna przyczyna, jaka:		

16. Czy otrzymała Pani/otrzymał Pan od lekarza leczącego ucznia pisemną informację o zasadach postępowania w wypadku napadu i opieki nad uczniem?

- 1 tak
 2 nie
 3 nie pamiętam

17. Czy współpracowała Pani/współpracował Pan z pielęgniarką w szkole w sprawowaniu opieki nad uczniem z padaczką?

- 1 nie ma obecnie lub nie było pielęgniarki w szkole
 2 tak, współpracowałam/współpracowałem systematycznie
 3 tak, współpracowałam/współpracowałem od czasu do czasu
 4 nie

18. Czy bycie wychowawcą klasy, w której jest uczeń z padaczką, jest (było) dla Pani/Pana sytuacją trudną lub stresującą?

- 1 zdecydowanie tak
 2 raczej tak
 3 ani tak, ani nie
 4 raczej nie
 5 zdecydowanie nie

19. Jakie działania podjęła Pani/podjął Pan, aby uzyskać wsparcie, gdy do klasy zaczął uczęszczać uczeń z padaczką? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

	Tak	Nie	Nie pamiętam
Podjęte działania	1	2	3
1. Zdobyłam/zdobyłem wydawnictwa na ten temat i zapoznałam/zapoznałem się z nimi			
2. Nawiązałam/nawiązałem ścisły kontakt z rodzicami ucznia			
3. Skontaktowałam się/skontaktowałem się z pielęgniarką szkolną			
4. Skontaktowałam się/skontaktowałem się z lekarzem leczącym dziecko			
5. Skontaktowałam się/skontaktowałem się z psychologiem lub pedagogiem szkolnym			
6. Skontaktowałam się/skontaktowałem się z innym specjalistą			
7. Wzięłam/wziąłem udział w szkoleniu			
8. Zrobiłam/zrobiłem coś innego niż podano wyżej, mianowicie:			

20. Co, Pani/Pana zdaniem, mogłoby pomóc nauczycielom w nauczaniu i sprawowaniu opieki nad uczniem z padaczką i umożliwiłoby jego dobre funkcjonowanie w szkole? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

	Tak	Nie
Formy pomocy	1	2
1. Szkolenia dla nauczycieli		
2. Poradnik dla nauczycieli		
3. Lepsza współpraca między nauczycielem i rodzicami ucznia		
4. Lepsza współpraca nauczycieli z pielęgniarką szkolną		
5. Lepsza współpraca nauczycieli z innymi specjalistami w szkole (pedagog szkolny, psycholog)		
6. Zwiększenie świadomości społecznej na temat padaczki		
7. Inne, jakie:		

CZĘŚĆ II. Mój uczeń z padaczką – część dla nauczyciela wychowania fizycznego

Ta część ankiety dotyczy nauczyciela **wychowania fizycznego**, który prowadzi obecnie lub w **ostatniej dekadzie** prowadził zajęcia w klasie, w której był **uczeń chory na padaczkę**. Zamieszczone niżej pytania dotyczą **jednego ucznia z padaczką**, który uczęszcza do szkoły obecnie lub uczęszczał w przeszłości. Jeśli w okresie minionych 10 lat miała Pani/ miał Pan więcej niż jednego ucznia z padaczką, prosimy o opisanie **ostatniego z nich lub tego, którego Pani/Pan najlepiej pamięta**.

DANE O UCZNIU

Wiek _____ lat

Klasa _____

1. Czy uczeń uczęszcza do szkoły?
 - 1 tak, w bieżącym roku szkolnym
 - 2 tak, w okresie ostatnich 10 lat
2. Płeć ucznia
 - 1 chłopiec
 - 2 dziewczynka
3. Czy u ucznia występują/występowały napady w czasie pobytu w szkole?
 - 1 tak, co najmniej raz w tygodniu lub częściej
 - 2 tak, co najmniej raz w miesiącu
 - 3 tak, raz w roku lub rzadziej
 - 4 nie >> **PROSZĘ PRZEJŚĆ DO PYTANIA NR 7**
4. Rodzaj napadów padaczkowych występujących u ucznia (proszę opisać)
Rodzaje napadów padaczkowych wymieniono w pytaniu nr 13 w części I ankiety.

5. Jakie u ucznia występują/występowały inne (oprócz padaczki) zaburzenia i problemy zdrowotne? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

Zaburzenia/problemy	Tak	Nie	Nie pamiętam
	1	2	3
1. Niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim			
2. ADHD			
3. Zespół Aspergera/zaburzenia ze spektrum autyzmu			
4. Zaburzenia wzroku			
5. Zaburzenia słuchu			
6. Inne problemy zdrowotne, jakie:			

6. Co, Pani/Pana zdaniem, mogłoby pomóc nauczycielom w nauczaniu i sprawowaniu opieki nad uczniem z padaczką i umożliwiłoby jego dobre funkcjonowanie w szkole? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

Formy pomocy	Tak	Nie
	1	2
1. Szkolenia dla nauczycieli		
2. Poradnik dla nauczycieli		
3. Lepsza współpraca między nauczycielem i rodzicami ucznia		
4. Lepsza współpraca nauczycieli z pielęgniarką szkolną		
5. Lepsza współpraca nauczycieli z innymi specjalistami w szkole (pedagog szkolny, psycholog)		
6. Zwiększenie świadomości społecznej na temat padaczki		
7. Inne, jakie:		

7. Jakie są, Pani/Pana zdaniem, przyczyny nieinformowania przez rodziców wychowawcy i nauczyciela wychowania fizycznego o występowaniu u ich dziecka padaczki? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

Rodzice ucznia z padaczką:	Tak	Nie
	1	2
1. Wstydzą się tej choroby		
2. Obawiają się, że dziecko będzie z tego powodu dyskryminowane		
3. Obawiają się, że dziecko będzie gorzej traktowane		
4. Obawiają się, że informacja o chorobie zostanie rozpowszechniona		
5. Uważają, że nie jest to potrzebne, ponieważ u dziecka nie występują obecnie napady padaczkowe		
6. Lekarz doradził im, aby nie informowali wychowawcy		
7. Uważają, że jest to prywatna sprawa rodziców		
8. Nie zdają sobie sprawy, że brak takiej informacji może być niekorzystny dla dziecka		
9. Inna przyczyna, jaka:		

8. Czy uczeń uczestniczy/uczestniczył w zajęciach wychowania fizycznego?

- 1 tak, bez ograniczeń
2 tak, z ograniczeniami – proszę wpisać:

jakie to były ograniczenia _____

kto wydał orzeczenie dotyczące tych ograniczeń _____

- 3 tak, uczestniczył okresowo
4 nie, jest/był całkowicie i długotrwale zwolniony z zajęć wychowania fizycznego
>> PROSZĘ PRZEJŚĆ DO PYTANIA NR 19

Następne pytania nr 9–18 dotyczą ucznia z padaczką, który uczestniczył we wszystkich zajęciach wychowania fizycznego lub uczestniczył w nich z ograniczeniami lub okresowo.

9. Jak ocenia Pani/Pan sprawność fizyczną ucznia z padaczką w stosunku do rówieśników?

- 1 bardzo dobra
2 dobra
3 przeciętna
4 poniżej przeciętnej
5 nie pamiętam

10. Jakie oceny z wychowania fizycznego miał uczeń z padaczką?

- 1 bardzo dobre
2 dobre
3 przeciętne
4 poniżej przeciętnej
5 nie pamiętam

11. Czy, Pani/Pana zdaniem, uczeń wie/wiedział, że jest chory na padaczkę?

- 1 tak
2 nie
3 nie wiem/nie pamiętam

12. Czy miała Pani/miał Pan trudności w pracy z uczniem?

- 1 nie miałam/nie miałem większych trudności
2 miałam/miałem trudności – wpisać jakie _____
3 nie pamiętam

13. Czy pozostali uczniowie w klasie otrzymali informację o padaczce występującej u ich koleżanki/kolegi?

- 1 nie, ponieważ nie występowały napady padaczkowe w czasie pobytu w szkole
2 nie, nie widziałam/nie widziałem takiej potrzeby

- 3 nie, ponieważ rodzice ucznia z padaczką prosili, aby nie przekazywać informacji
- 4 tak, wyjaśniono im istotę tej choroby
- 5 nie wiem/nie pamiętam

14. Jaki jest (był) stosunek innych uczniów w klasie do ucznia z padaczką?

- 1 taki sam jak do innych uczniów
- 2 starali się mu pomóc
- 3 izolowali go, marginalizowali
- 4 nie pamiętam

15. Czy otrzymała Pani/otrzymał Pan od lekarza leczącego ucznia z padaczką pisemną informację o ograniczeniach i zaleceniach dotyczących udziału ucznia w zajęciach wychowania fizycznego?

- 1 tak, dokładne i wyczerpujące informacje, wskazówki i zalecenia
- 2 tak, ogólne, mało przydatne informacje
- 3 nie
- 4 nie pamiętam

16. Czy współpracowała Pani/współpracował Pan z pielęgniarką w szkole w sprawowaniu opieki nad uczniem z padaczką?

- 1 nie ma obecnie lub nie było pielęgniarki w szkole
- 2 tak, współpracowałam/współpracowałem systematycznie
- 3 tak, współpracowałam/współpracowałem od czasu do czasu
- 4 nie

17. Czy dla Pani/Pana bycie nauczycielem wychowania fizycznego ucznia z padaczką jest (było) sytuacją trudną lub stresującą?

- 1 zdecydowanie tak
- 2 raczej tak
- 3 ani tak, ani nie
- 4 raczej nie
- 5 zdecydowanie nie

18. Jakie działania podjęła Pani/podjął Pan, aby uzyskać wsparcie, gdy na lekcje wychowania fizycznego zaczął uczęszczać uczeń z padaczką? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

	Tak	Nie	Nie pamiętam
Podjęte działania	1	2	3
1. Zdobyłam/zdobyłem wydawnictwa na ten temat i zapoznałam się/zapoznałem się z nimi			
2. Nawiązałam/nawiązałem ścisły kontakt z rodzicami ucznia			
3. Skontaktowałam się/skontaktowałem się z pielęgniarką szkolną			

4. Skontaktowałam się/skontaktowałem się z lekarzem leczącym dziecko			
5. Skontaktowałam się/skontaktowałem się z psychologiem lub pedagogiem szkolnym			
6. Skontaktowałam się/skontaktowałem się z innym specjalistą			
7. Wzięłam/wziąłem udział w szkoleniu			
8. Zrobiłam/zrobiłem coś innego niż podano wyżej, mianowicie:			

Ostatnie trzy pytania dotyczą ucznia z padaczką, który miał zwolnienie lekarskie z wychowania fizycznego całkowite lub długotrwałe

19. Co robił w czasie lekcji wychowania fizycznego przewidzianej w rozkładzie zajęć uczeń z padaczką z całkowitym zwolnieniem z lekcji wychowania fizycznego?

- 1 zwykle nie przychodził na lekcję wychowania fizycznego
- 2 był obecny na lekcji i siedział beczynnie
- 3 był obecny na lekcji i otrzymywał jakieś zadania do wykonania
- 4 robił coś innego, wpisz co _____
- 5 nie pamiętam

20. Jakie są, Pani/Pana zdaniem, przyczyny tego, że rodzice ucznia z padaczką starali się uzyskać dla niego zwolnienie lekarskie z zajęć wychowania fizycznego? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

	Tak	Nie
Przyczyny	1	2
1. Obawiali się, że wysiłek fizyczny może spowodować napad padaczkowy		
2. Obawiali się, że dziecko będzie miało trudności podczas lekcji		
3. Obawiali się, że dziecko ma mniejszą sprawność fizyczną i będzie miało gorszą ocenę z wychowania fizycznego		
4. Inna przyczyna, jaka:		

21. Jakie są, Pani/Pana zdaniem, przyczyny tego, że lekarze zbyt często wydają orzeczenie o całkowitej niezdolności ucznia z padaczką do udziału w lekcjach wychowania fizycznego? Wstaw X w jedną kratkę w każdym wierszu

	Tak	Nie
Przyczyny	1	2
1. Obawiają się wystąpienia napadu padaczkowego		
2. Obawiają się, że uczeń może ulec urazowi		
3. Ulegają presji rodziców		
4. Ulegają presji ucznia		
5. Nie mają zaufania do nauczycieli wychowania fizycznego		
6. Nie mają dostatecznej wiedzy		
7. Inna przyczyna, jaka:		

Prosimy o sprawdzenie, czy odpowiedziała Pani/odpowiedział Pan na wszystkie pytania, które Pani/Pana dotyczą.

Dziękujemy za wypełnienie ankiety!

SPIS TABEL

TABELA 1. Liczba zbadanych wychowawców i nauczycieli wychowania fizycznego w Czechach i w Polsce według typu szkoły

TABELA 2. Samoocena wiedzy o padaczce, postępowaniu w wypadku napadu, przygotowaniu do nauczania lub wychowania ucznia z padaczką i gotowości do pogłębienia wiedzy (w %)

TABELA 3. Okres życia, w którym może ujawnić się padaczka (w %)

TABELA 4. Znajomość przyczyn padaczki (w %)

TABELA 5. Znajomość rodzajów napadów padaczkowych (w %)

TABELA 6. Znajomość czynników, które mogą wyzwać napad padaczkowy (w %)

TABELA 7. Znajomość zasad postępowania w wypadku wystąpienia napadu padaczkowego z drgawkami (w %)

TABELA 8. Przekonania nauczycieli wobec nauczania lub uczenia się uczniów z padaczką, ich relacji z innymi uczniami i ograniczeń wynikających z choroby (w %)

TABELA 9. Znajomość możliwości wyleczenia padaczki i częstość występowania niepożądanych objawów przyjmowanych leków (w %)

TABELA 10. Nauczyciele, którzy widzieli napad padaczkowy, udzielali pomocy osobie z napadem i mają lub mieli ucznia z padaczką (w %)

TABELA 11. Dane demograficzne uczniów z padaczką (w %)

TABELA 12. Występowanie innych oprócz padaczki zaburzeń i problemów zdrowotnych (w %)

TABELA 13. Wiedza ucznia, że choruje na padaczkę, informowanie o tym uczniów w klasie i stosunek innych uczniów do niego (w %)

TABELA 14. Trudność bycia nauczycielem ucznia z padaczką i współpraca z pielęgniarką szkolną w sprawowaniu opieki nad uczniem z padaczką (w %)

TABELA 15. Przyczyny nieinformowania przez rodziców wychowawcy klasy i nauczyciela wychowania fizycznego o występowaniu padaczki u ich dziecka (w %)

TABELA 16. Działania podjęte przez nauczycieli w celu uzyskania wsparcia, gdy do klasy lub na lekcje wychowania fizycznego zaczął uczęszczać uczeń z padaczką (w %)

TABELA 17. Proponowane formy pomocy nauczycielom w nauczaniu i sprawowaniu opieki nad uczniem, które umożliwiłyby jego dobre funkcjonowanie w szkole (w %)

TABELA 18. Przyjmowanie przez uczniów z padaczką leków i występowanie u nich objawów niepożądanych (w %)

TABELA 19. Rodzaje niepożądanych objawów przyjmowania przez uczniów leków przeciwpadaczkowych (w %)

TABELA 20. Osiągnięcia szkolne, uczestnictwo w zajęciach wychowania fizycznego uczniów z padaczką oraz otrzymywanie od lekarza prowadzącego uczniów informacji o zasadach postępowania w wypadku napadu i opieki nad uczniem (w %)

TABELA 21. Uczestnictwo uczniów z padaczką w zajęciach wychowania fizycznego (w %)

TABELA 22. Oceny z wychowania fizycznego, sprawność fizyczna uczniów z padaczką i trudności nauczyciela wychowania fizycznego w pracy z nimi, otrzymywane informacje od lekarza prowadzącego ucznia z padaczką

ISBN 978-83-88767-75-3